

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

I OCAK 1964

Sayı: 234

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

KIBRISTA UTANILACAK OLAYLAR

TÜSTAV

onbeş günün olayları - incelemeler

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

GENE KOALİSYON KONUSU :

Başkan Gürsel'in yeni kabinesinin kurulması görevini Gümüşpa-la'ya verdikten ve onun "Hayır" diye cevap vermesinden sonra, bu görev tekrar İsmet İnönü'ye verilmiştir. İnönü bu görevi ancak, grup kararından sonra kabul edeceğini söylemiştir. CHP. Grubu toplanarak İnönü'ye yetki vermiştir. 14 Aralık tarihinden itibaren İnönü diğer parti liderleri ile temaslarına başlamıştır. İnönü'nün kuracağı yeni kabinede AP'nin görev almayacağı kesin olarak belli olmuştur. Zaten İnönü böyle bir koalisyona yanaşmamaktadır. YTP'de, görev almak isteyenler ve istemeyenler diye iki grup belirmiş, 17 Aralık tarihinde CKMP. de kati olarak kabineye girmeyeceğini bildirmiştir.

Onbeş günden beri devam eden hükümet buhranı ile ilgili haberler gazetelerin manşetlerine alınmış, bu konu ile ilgili yorumlar yapılmıştır.

18 Aralık tarihli CUMHURİYET'te Evvet Gürsesin, "İnönü'nün temaslarından çıkan ilk netice CHP'nin AP. ile bir ortaklığa gidemeyeceğini göstermiştir... İnönü, Ekrem Alican'ın kurulacak hükümete nasıl yardım edebileceğini öğrenmek istemiş, Hasan Dinçer'e ise doğrudan doğruya ortaklık teklifinde bulunmuştur... Bakalım beklileyelim hele hele şu temaslar biraz daha hararetlensin. herhalde durum çok daha değişecektir." diye yazmaktadır.

MİLLİYET'in "Durum" sütununda, "Kararsızlık" başlıklı yazıda, "CKMP. grubunun dünkü toplantısında beliren hava, İnönü'nün düşündüğü koalisyona sanıldığı kadar kolay gerçekleşmeyeceğini göstermektedir... Şu halde üçüncü koalisyona kurulması için ya eski ortakların aralarında anlaşabilmeleri, ya da CHP'nin CKMP'yi, YTP'siz bir koalisyona hususunda ikna edebilmesi gerekmektedir." denilmekte, aynı gazetede Çetin Altan ise, "... İsmet paşa yeni yeni söylemeye başladığı şeyleri (reformları) bu mekanizmaya (idari mekanizma) sindirdiği ve her yeni fikre karşı, oradan gelen katılığı yumuşattığı gün dâvanın yarısı halledilmiş sayılabilir." diye yazmaktadır.

ULUS'da Faik Fuad, "Şimdi Sıra Reformda..." başlıklı yazısında, "Şimdi, başta İnönü ve tüm CHP. organları toprak reformu, diyorlar.. Vergi reformu diyorlar. Köy kalkınmasını direkt olarak organize edecek bir köy bakanlığı diyorlar.. Ancak, unutkan dostlarımız gene sevinmiyorlar, gene teşvik etmiyorlar da, "iki yıldır neden yapmadı?" diyorlar." demektedir.

ADALET gazetesinde Cehdi Şahingiray, "İkinci koalisyona bir fiyasko olduğu sadece bazı menfaat ve ihtiraslara dayandığı apaçık ortaya çıkmıştır. Küçük, parazit partiler biraz daha fazla menfaat sağlamak maksadıyla, siyasi ahlakla asla kabili telif olmayacak bir şekilde... koalisyona parçalayiverdiler... Üçüncü koalisyona kurmayı kabul etmesi ve buna çalışması AP'nin en vatansever ve millî hüviyete sahip, en büyük parti olduğunu isbat etmiştir. MP. de iddia ettiği gibi, Türkiye'nin üçüncü siyasi partisi olduğunu isbat etmiştir." diye yazmaktadır.

SON HAVADIS'te Mümtaz Faik Fenik, "Bağımsızlar nasıl destek olacaklar" başlıklı yazısında, "... Diğerlerine gelince (Bağımsız milletvekilleri), hemen hepsi bir parti listesinden seçildikleri halde sonradan her nedense istifalarını vermişler, o parti bu parti dolaşmışlar, sonra yine çekilmişler ve bağımsızlık sıfatını bu şekilde iktisap etmişlerdir. Partilerinde geçimsizlik unsuru olanların, bağımsız hale geldikten sonra kabinede istikrar unsuru olabileceğine inanır mısınız?" demektedir.

19 Aralık tarihli gazeteler, YTP. grubunun hükümete girmek için şartlı evet dediğini, İnönü'nün Alican ile görüşüğünü, YTP'nin daha reformcu bir bildiri yayınladığını yazmaktadır.

TERCÜMAN'da Kadircan Kafalı, "Olmaz Dedik Olmadı..." başlıklı makalesinde, "Biz baştan söyledik : "Bu iş olmaz" Halk Partisi ve Adalet Partisi hislerinden sıyrılsınlar, memleketi beraber idare etsinler, hizmet etsinler, bu işi millet onlara lâyük görmüştür" dedik. Hâlâ anlamıyorlar. Bilmiyorlarki ikisi de pişman olabilirler." demektedir.

YENİ İSTANBUL'da Gökhan Evliyaoğlu, "Çabalama Kaptan" adlı yazısında, "... Şimdi gene bir CHP., AP. koalisyona söylen-tisi çıktı... AP. bu konuda son sözünü söylemiştir... AP. kendi ri-yasetinde seçim şartıyla hükümet kurma teklifini reddeden CHP.'nin (Mecliste CHP'nin 175, AP. 145 milletvekili var) CHP.'li Baş-bakan riyasetinde bir teklifine seçim şartı kabul edilse bile gir-meyecektir." diye yazmaktadır. Yine aynı gazetede Tarık Buğra, "Alın İnönü'nüzü, ama Türkiye'yi bize verin bize.. geriye, sahibine verin Türkiye'yi. Zararı yok, siz gene söver, sayar; gene kıskirt-macalarımıza devam edersiniz. Yeterki şu yaraları saracak vakti verin bize.. kısacası haydi seçime... Yeterki bu hasta bütçe bir süre rahat nefes alsın." diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'te Cemil Sait Barlas, "AP'nin koalisyona gir-mesi şarttır" başlıklı yazısında, "CHP. ve onun lideri plânlı kalkın-mayı hürriyet nizamı içinde sağlamak istiyorsa, tutacağı yol gayet açıktır. Seçimlerde kendisinin rakibi olan AP. ile açıkça konuş-mak ve onunla koalisyona gitmek zorundadır. Bu koalisyona o tarz-da kurulmalıdır ki, plânın gerçekleştirilmesiyle en yakından ilgili Bakanlıklar her iki parti arasında taksim edilsin. demektedir.

21 Aralık tarihli gazeteler, YTP'nin ısrarı ile yeni hükümete çağrılan CKMP'nin tekrar "Hayır" dediğini, YTP. grubunun Ali-can'a rağmen koalisyona için "evet" te ısrar ettiğini ve İnönü'nün Gürsel'e ümitli olduğunu söylediğini yazmaktadır.

YENİ SABAH'ta Siyavuşgil, "Buhran mı? Cilve mi?" başlıklı makalesinde "Hasılı, herkes memnun.. AP. yıpranmadığı için, CKMP. ile YTP. vaktisiz alargada kalmayacakları için, CHP. yine liderliğini devam ettireceği için memnun.. Bu kadar memnuniyet karşısında halk ne diye mahzun olsun." diye yazmaktadır.

MİLLİYET'in "Durum" sütununda, "Kısacası şimdilik ortada şartların güçlüğüne bile bile iktidara gelmeye razı gözükün tek parti CHP.'dir. Diğer partiler bu fedakârlığa katlanmaya (AP'nin muhalefette kalmasıyla devam ettireceği avantaj karşısında biraz da haklı olarak) bu fedakârlığa katlanmaya kolay kolay razı olmu-yorlar." deniliyor.

22 Aralık tarihli gazetelerde CHP. ve YTP'nin şartları görüş-meye başladıklarını yazmaktadır.

YENİ İSTANBUL'daki başyazısında Gökhan Evliyaoğlu, "CHP.'nin iktisadi krize rağmen bu mesuliyeti yüklenmek mecburiyetindedir. Daha doğrusu kendi siyasi ve iktisadi reçetelerinin sebep olduğu bu hastalığa seyirci kalmak veya berbat hale getirdiği has-tayı bırakıp kaçmak durumunda değildir... Kurucular bu binayı kendileri tamamlamak durumundadırlar." diyor.

CUMHURİYET'te Prof. Bahri Savcı, "İkinci koalisyona bo-zulmasının sorumlusu olan küçük partiler, oyunları bırakarak sos-yal hayatımızı, iktisadi hayatımızı reformlarla modernize etme politikalarını arayıp bulacak bir üçüncü koalisyona imkân verir-lerse hem kendilerini bağışlatmış krediye de elde etmiş olurlar." diyor.

23 Aralık tarihli gazetelerde YTP. ile CHP'nin şartlarda an-laşamadıklarını, Fevzioglu'nun kabineye girmek istemediğini yaz-maktadır.

TERCÜMAN'da Ahmet Kabaklı, "Söyleyenler yanlış söylüyor: Bize kuvvetli hükümet değil, kuvvetli devlet lâzımdır. Devlet bün-yesi kuvvetlenirse, hükümet de kendiliğinden kuvvetli olur." diye bir makale yazmıştır.

ULUS'ta Faik Suad, "Acele çözüm bekleyen meselelere cesaretle el atacak bir İnönü hükümeti, hangi partinin katılmasıyla kurulursa kurulsun veya sadece CHP.'li ve birkaç da bağımsızla-rın iştiraki ile dahi kurulsun, Meclisten kolayca güven oyu alr ka-naatindeyiz.. Açık seçik bir reform programıyla Meclis huzuruna çıkan ekip Adalet Partili Milletvekillereinden bile güven oyu alır. Ama yirmisi verir ama otuzu.. verir ya..". diye yazmaktadır.

24 Aralık tarihli gazetelerde, Kıbrıs'ta dün vukua gelen olaylar dolayısıyla kabine buhranı hakkında fazla malûmata raslanma-maktadır. Yalnız YTP'nin şartlarında ısrar ettiği, İnönü'nün buhran-ın aylardır devam ettiğini söylediğini, yeni kabineyi CHP. ve Bağımsızlar tarafından kurulacağını yazmaktadır. Kıbrıs'daki olaylar üzerindeki yorumlar siyasi havayı biraz kenara itmiştir.

ZAFER'de Cavit Yamaç, "Biz hiçbir zaman İnönü - Alican - Dinçer koalisyona bozulmasına taraftar olmadık. Hattâ bu koalisyona bozulmadan önce, böyle bir buhranın manasız yere çı-karılmasının memleketi zararlı olacağına işaret etmiştik." diye yazmaktadır. Yalnız mahalli seçimlerden sonra, "İktidar millî iradenin istediğine teslim edilmelidir." diye yazmışlardır.

ULUS'ta Cihad Baban, "Partiler, reformcu, hamleci bir hükü-met kurmakta CHP. ile fikir beraberliği içindedirler. Fakat bu reformcu hükümeti kurmak sırası geldiği zaman, ufak mülâhazalar ana dâvaya hakim olmakta ve bu çekişmeler de vatandaşları üzme-kte, rahatsız etmektedir." diye yazmaktadır.

25 Aralık tarihli gazeteler, İnönü'nün azınlık hükümeti kur-mak için temaslarda bulunduğu, bazı bakanlıkların bugün belli olacağını yazmaktadır.

ADALET'te, "Bu kaptanın gemisi karaya oturmuştu!" adlı baş-yazıda, "...Daha kuruluşunun ilk anında üzerine bu çeşit şüpheleri çeken müstakiller grubunun yeni hükümet için bir kuvvet mi, bir zaaf mı olacağını rahatça düşünebiliriz. Tecrübeli kaptanın gemisi, daha yola çıkmadan karaya oturmuş benziyor. Bu hükümet eskilerinden çok zayıf ve ömürsüz olacaktır." deniliyor.

MİLLİYET'in "Durum" sütununda, "CHP. yeni hükümeti tek başına kurmak suretiyle kendisini bağhyan tavizlerden kurtulabi-lecek, Genel Başkanlarının bahsettiği reformları cesaretle ele ala-bileceklerdir." denilmektedir.

26 Aralık tarihli gazeteler, İnönü'nün yeni hükümeti Bağı-m-sızlarla kurduğu, kabinede genç üyelerin fazla olduğu, kabinede 4 Bağımsızın bulunduğunu yazmaktadır.

VATAN'da Mehmet Reşat, "...Geçici bir çare olarak başvurul-mak istenen bu şekil, eninde sonunda bir iflâsla sonuçlanmaya ön-ceden mahkûm demektir. Böyle bin iflâsa giden yolu denemenin, dertlerini hergün ele aldığımız Türkiye için, başta zaman kaybı ol-mak üzere, sayısız tehlikelere zemin hazırlayacağını söylemek her-halde kehanet sayılmasa gerektir." diye yazmaktadır.

27 Aralık tarihli gazeteler, yeni kabinesinin Kıbrıs konusunda aktif politika takip edeceğini yazmaktadır.

SON HAVADIS'te Orhon Seyfi Orhon, "...Yeni hükümete, yani eski hükümete başarılar dileriz. Böyle muhalefet, böyle halk, böy-le basın bulmuş otursun, kalksın şükretsün." diye yazmaktadır.

VATAN'da Oktay Akbal, "Taviz gitsin reform gelsin" başlıklı var sanırım. Gene tavizcilik başlarsa ne mi yapmalı? CHP'nin var sanırım. Gene tavizcilik başlarsa ne mi yapmalı? MHP'nin muhalefete geçmesini beklemeli yeniden. Başka çaresi yok." diyor.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSİZ SIYASİ İHTİSAR KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Basınıımızda Onbeş Gün

Başyazı

Siyasî Buhranların Gerçekleri

Kıbrıs : Taksime Doğru...

Cumhurbaşkanımızın Mesajı

İnönü'nün Radyo Konuşması

Kıbrıs'ta Taraflar ve Seyirciler

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Ataş Rafinerisindeki Grev

Kabinenin Yapısı

Sıkı Yönetimin Uzatılması

İhracatta Vergi İadesi

NATO Bakanlar Konseyinin Tebliği

İNCELEMELER :

Yatırımlarda Sorumluluk

Seket VANLI

1963 Yılından 1964 Yılına Giderken

Son Yıllarda Sosyalist Ekonomilerde

Stok Biriktirimi

Osman OKYAR

NE DİYORLAR :

Mevlânâ Rumi ve İkbâl

Pakistan Basın Ataşesi

KÜLTÜR VE SANAT :

Bir Tören ve Bir Şarap Çanağı

Mehmet Metin NİGAR

Sarkis Zaburyan

Cemil EREN

Y. Kemal'in Toplum Psikolojisi

Orhan ÖZTÜRK

Halledilmesi Gereken Bir Mesele

Yaşar KARAYALÇIN

Bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

FORUM :

Bütün okuyucu, abone ve bayilerinin yeni yılını kutlar, iyi işler diler.

Bir aydır memleket siyasi bir buhranın içinde bulunmaktadır. Başbakan İsmet İnönü, Kennedy'nin cenaze merasimine iştirak etmek üzere Amerika'da bulunduğu günlerde, Y.T.P. ile C.K.M.P. nin Meclis grupları, mahallî seçimlerin neticeleri dolayısıyla, kabineden çekilme kararını vermişler ve böylece siyasi buhrana resmen yol açmışlardır. O tarihten beri, yeni bir hükümet kurma hususunda çeşitli teşebbüsler yapılmıştır. Nihayet 25 Aralıkta, İsmet İnönü'nün başkanlığında C.H.P. ve bağımsızların iştirakiyle yeni bir hükümet kurulabilmiştir. Kabine 30 Aralıkta Meclisin huzuruna çıkacaktır. Bu yazımızda, buhranın safhalarını kısaca gözden geçirdikten sonra, buhran esnasında halk oyunda ve basında görülen bazı tepkiler hakkında görüşlerimizi ifade edeceğiz, müteakiben siyasi buhranın altında yatan başlıca meseleleri, plân meselesi ile reformlar meselesini, ele alacağız.

**

İkinci koalisyon kabinesinin istifasından sonra, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel yeni kabineyi teşkil etmek vazifesini yine İsmet İnönü'ye vermişti. C.H.P. Meclis Grubu, yeni kabinenin C.H.P. etrafında kurulmasını istememiş, C.H.P. haricinde bir kabine kurulmasını öngörmüş ve böyle bir kabineye müzaheret edeceğini beyan etmiştir. Bu arada C.H.P. Genel Başkanı verdiği beyanların birinde, yeni hükümetin kuvvetli olması ve memleketin ihtiyacını hissettiği reformları gerçekleştirme-i icabettiğini ifade etmişti.

C.H.P. nin reddi üzerine, Cumhurbaşkanı, kabineyi kurmak vazifesini A.P. Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya tevdi etmiştir. A.P. Genel Başkanı, Mecliste ekseriyet sağlamak üzere, Y.T.P. ve C.K.M.P. nin işbirliğini talep etmiştir. C.K.M.P., plân ve reformlar mevzuunda bazı şartlar ileri sürerek işbirliğini kabul etmiş, Y.T.P. ise, bir yandan A.P. etrafında kurulmuş yeni bir kabine-nin ikinci bir alternatif teşkil etmesini iyi karşıladığını ifade ederken, diğer yandan A.P. nin iktidarda tecrübe edilmesi lâzım geldiğini ve böylece A.P. efsanesinin söndürüleceğini imâ eden beyanlarda bulunmuştur. Netice itibariyle, A.P., Y.T.P. ve

C.K.M.P. nin iyi niyetinden şüphe ederek, kabineyi kurmak vazifesini kabul etmemiştir.

Bunun üzerine Cumhurbaşkanı, kabineyi kurmak vazifesini tekrar İsmet İnönü'ye vermiştir. İsmet İnönü, yeni bir koalisyon kabinesi kurmak üzere istişarelere başladığında, C.K.M.P. den menfi cevap almış, Y.T.P. ise, bazı şartlara bağlı olarak, kabineye girebileceğini beyan etmiştir. Y.T.P. nin birinci şartı, C.K.M.P. nin de kabineye iştirake davet edilmesi idi. İkinci davet de C.K.M.P. tarafından kabul edilmeyince, C.H.P. ve Y.T.P. karşı karşıya kalmışlardır. Y.T.P. nin bu sefer ileri sürdüğü şartlar meyanında, plânlaşmanın Y.T.P. li Başbakan Yardımcısına verilmesi, C.H.P. den Başbakan Yardımcısı bulunmaması ve İçişleri Bakanının Y.T.P. nin tasvibiyle tayin edilmesi gibi hususlar bulunuyordu. C.H.P. bu şartları kabule imkân görememiş, böylece Y.T.P. ile koalisyon suya düşmüştür. Nihayet, C.H.P. bağımsızlara başvurarak, Mecliste ekalliyette görünen bir kabine kurmaktan başka çare bulamamıştır.

**

Üç haftadan fazla süren tecrübeler, teklifler ve karşı teklifler, müzakereler ve pazarlıklar halk oyununda ve basında, beklenebileceği üzere, bazı menfi tesirler uyandırmıştır. Bazı yazarlar, bitmez tükenmez pazarlık ve müzakerelerle alay ederek, bu fırsatla parlamento rejimi ve bizdeki demokrasi oyunlarını yermişler ve sistemin yürümiyeceği kanaatini yeniden ifade etmek fırsatını bulmuşlardır. Başka yazarlar, partilerin bütün hareketlerinin gerisinde fena niyetlerin saklı bulunduğunu, yapılanların baştan aşağı birer oyundan ibaret olduğunu ve siyasi partilerden başka şey beklenemeyeceğini ileri sürmüşlerdir.

Siyasî partilerde hatalarını ve fena niyetli kimselerin mevcut olacağını kabul etmekle beraber, parlamento ve rejim hakkında bu derece kötümser olmanın, durumu bu kadar kara çizgilerle tasvir etmenin insaflı ve realist bir tutum olmadığı kanaatindeyiz. Menfi hükümlere varılmadan evvel, bir çok faktörlerin nazarı itibara alınması icabeder. Parlatonun bugünkü teşekkül

tarza dolayısıyla, partiler arasında kombinezonlar ve koalisyonlar yapmak zarurî olup bu çeşit birleşmelerin hiç bir zaman, hiç bir yerde, kolay olmadığı düşünülmalıdır. Saniyen, son on yılın tarihî hâdiseleri dolayısıyla, bugünkü siyasî partilerimiz arasında birbirlerine karşı derin bir itimatsızlık ve şüphe havası mevcuttur. Bunun giderilmesinin zamana bağlı bulunduğu düşünülmalıdır. Nihayet, siyasî partilerimizin çoğu henüz yenidir. Fikrî bakımdan olgunlaşmamıştır. Bu partiler programlarını ve hareket tarzlarını kat'î olarak henüz tespit edememişlerdir. En eski partimiz olan C.H.P. de bile bu gibi zayıf tarafların mevcut olduğu unutulmamalıdır.

Bütün bu hususlar nazarı itibara alındığında, buhranın uzun sürmesi, partiler arası müzakerelerin tereddütler ve bazen tenakuzler içinde cereyan etmesi, bir dereceye kadar normal karşılanmalıdır. Bu itibarla, derhal fena hükümlere varmak, sistemi mahkûm etmek hatalıdır. Herşeyin birden düzelmeyeceğini düşünmek, sabırlı olmak mecburiyetindedir.

Buhranın öğretici tarafları olmuş, bu vesile ile memleketin önemli meseleleri yeniden ortaya atılmıştır. Buhran esnasında, Y.T.P. Plânlamanın Y.T.P. li olan bir Başbakan Yardımcısına bağlanmasını sarahaten istemiş, C.H.P. de buna katıyyen razı olmayarak, Plânlamayı kendi uhdesinde muhafaza etmekte ısrar etmiştir. Plânlama mevzuundaki bu tutumun sebepleri nedir? Plânlamayı muayyen bir siyasî partiye mal etmek talebi, bunu siyasî bir platform olarak kullanmak temayülü ile ilgili midir?

Plânın ve plânlı gidişin Türkiye'nin ilerisi için başlıca ümit kaynaklarından biri olduğu muhakkaktır. Siyasî partilerin, Türkiye'nin kaderinin mühim bir unsurunu teşkil eden plâni kendilerine malederek kuvvetlenmek istedikleri anlaşılmalıdır. Esasında, böyle bir temayülün bizi yanlış istikametlere sürükleyeceği ve tehlikeli neticeler doğuracağı düşüncesindeyiz. Plânın başarısı, herşeyden evvel, plânın, siyasî teşekküller dışında, millî gayretlerin manzumesi olarak telâkki edilmesine bağlı bulunmaktadır. Bunu için de, Plânlama teşkilâtı, muhalif, muvafık bütün siyasî partiler veya onların mü-

messilleri ile istişare edilebilecek bir merkez haline getirilmelidir. Plânın bir tek partinin inhisarı altında bulunduğu intibaf hiç bir zaman yaratılmamalıdır. Beş yıllık plânın veya yıllık programların hazırlanmasında, siyasî parti temsilcilerinden maada, üniversitelerin, sendikaların, özel sektörün temsilcilerinin iştirakleri sağlanmalıdır. Bunu söylerken, elbette, plânın veya yıllık programların, bugünkü şekilden çok farklı olarak, birçok teşekküllerin iştirak ettikleri geniş heyetler tarafından hazırlanması icabettiğini kastetmiyoruz. Böyle yapmak bir keşmekeşi davet etmek olur. Nihai mesuliyet, elbette iktidarda bulunan hükümette ve onun müşaviri vaziyetinde olan plânlama teşkilâtında olmalıdır. İleri sürmek istediğimiz husus, plânın veya programların hazırlanma ve uygulanma safhalarında, memleketin ilgili teşekkülleri ile temaslar sağlanması, onlara, hiç değilse görüşlerini ifade etmek imkânının verilmesidir. Plâni bir partiye değil, bütün millette maletmenin, plâni, demokratik bir plân haline getirmenin başka yolu yoktur.

Şimdiye kadar tatbikat, bu şekilde cereyan etmemiştir. Son siyasî buhran esnasında olan bitenler de, C.H.P. ve Y.T.P. gibi siyasî partilerimizin henüz bu görüşe iltihak etmediklerini, bu tutumda olmadıklarını meydana çıkarmıştır. Bu partilerde plâni kendilerine maletmek ve onu bir siyasî platform olarak kullanmak temayülleri müşahade edilmiştir. Kanaatimizce, bu tutum, plânın başarısı için büyük engeldir. Esasında, plânın bütün milletçe benimsenmesini ve böylece başarıya ulaşmasını sağlayacak olan parti, bu tutumu dolayısıyla, halkoyunda yükselecek ve yeniden seçilme şanslarını arttıracaktır. Fakat, her fırsatta "plân benimdir, plâni kimseye vermem" diyen parti, hem kendi bakımından, hem memleketin kalkınması bakımından, hiç te isabetli bir şekilde hareket etmiş olmayacaktır.

Siyasî buhran esnasında, İnönü tarafından mevzu bahis edilen diğer bir mesele reformlar meselesi olmuştur. Reformlar, toprak reformu başta olmak üzere, devlet iktisadî teşekkülleri, vergi reformu, personel rejimi gibi hayati önemi haiz konuları ihtiva ediyor. İnönü, ne olursa

olsun, kurulacak olan hükümetin reformlarla işgal etmesi icabeden kuvvetli bir hükümetin olması icabettiğini söyledi. İnönü, hükümetin, Türkiye'nin uzun vadeli meseleleri ile uğraşmasını istemekte haklıdır. Ekim 1961 den beri birbirini takibeden hükümetler bu meseleler üzerine yeter derecede eğilmek zaman ve fırsatını bulamamışlardır. Haddizatında, reformların gerçekleştirilmesi, bunlar üzerinde fikrî gayret sarfedilmesine, çeşitli cepheleri ve istikametleri ile münakaşa edilmesine ve böylece tedricen benimsenmesine bağlıdır. Reformlar, tepeden inme ve hazır olarak gelmez. Tatbik edilecek hale gelmeleri için, dediğimiz gibi, bunlar siyasî organlar tarafından olgunlaştırılmalıdır.

Siyasî organlar deyince, yalnız hükümeti değil, siyasî partilerin mes'ul organlarını da kast ediyoruz. Şimdiye kadar, ne hükümet, ne siyasî partiler uzun vadeli meseleler üzerinde eğilmişlerdir. Bürokrasi ve teknik elemanlar tarafından hazırlanan reform tasarıları adetâ ölü vaziyette durmaktadır. Bunları canlandıracak olan şey, siyasî heyetlerin fikrî çalışmaları olacaktır. Sadece teknisyenlerin malı olan reformlar memlekete kolay kolay kabul ettirilemez ve tatbik edilemez. Binaenaleyh, ilk merhale, siyasî heyetlerin bu mevzularda çalışmaya başlamasıdır. Hükümet ve siyasî partiler, reformlar üzerinde vaziyet aldıktan sonra, bunları şu veya bu şekilde benimsedikten sonra, kalır bunların Meclis tarafından kabul edilmesi meselesi. Doğrusunu söylemek icabederse, bu işi yapmak isteyen kabinenin Mecliste sağlam bir ekseriyeti haiz olması lâzım gelir. Mecliste muhtelif temayüllerin temsil edildikleri bir kabine, reformları olgunlaştırdıktan ve benimsedikten sonra, bunları kanun şekline getirir ve kabul ettirebilir. Oysa, bugünkü kabinenin bu durumda olmadığı aşikârdır. Bu kabinenin, reformları olgunlaştırarak Meclisten geçirip geçirmeyeceğini zaman gösterecektir. Bu hususta tereddüdümüzü muhafaza ediyoruz.

Bununla beraber, yeni kabinenin atacağı müspet adımları desteklemek aydınların vazifesi olmalıdır. Aydınlarla siyasî iktidar arasında daha yakın bir işbirliği sağlamak isabetli olacaktır. Yeni kabineye, çok güç vazifelerinde, başarılar dileriz.

Taksime Doğru...

Makarios'un en az iki yıldanberi Kıbrıs'ta yapmış olduğu kıskırtmalar semeresini vermiş ve şimdilik kesin sayısı belli olmayan, fakat bir hayli geniş sayıdaki soydaşlarımız hayatlarını kaybetmişlerdir. Olayların cereyan tarzı açıkça göstermiştir ki, herşey önceden tertiplenmiş ve kaatiller mükemmel şekilde teşkilâtlandırılmış ve daha da önemlisi, en iyi şekilde silâhlendirilmiştir. O kadar ki, saldıranların, alelade sivil tethişçiler mi, yoksa bir askeri teşkilâtın kılık değiştiren kuvvetleri mi olduğunu ayırt etmek bile güç olmuştur. Masum Türklerin, kadın ve çocukların üzerine pervasızca saldıranların havan topu bile kullanmış oldukları gözönüne getirilince, şüphelerimiz, ister istemez, Kıbrıs adasının dışına da taşmaktadır.

Türk hükümetinin tutumu...

Olaylar bizi Türk hükümetinin tutumunu bir bütün olarak incelemeye götürmektedir. Bu tutumda bir takım devreleri birbirinden ayırmak gerekmektedir.

Bu son olaylara gelinceye kadar Türk hükümetinin tutumu yetersiz olmuştur. Hükümet, Kıbrıs ile ilgili milletlerarası antlaşmaların kendisine tanıdığı yetkileri kullanmaktan âdeta kaçınmıştır. Garanti Antlaşmasının 1. maddesi, Kıbrıs Cumhuriyetine ve dolayısıyla Makarios'a bir takım mükellefiyetler yüklemiştir. Bu mükellefiyetlerin başında, Cumhuriyet sınırları içinde güvenliği sağlamak, Anayasaya saygı göstermek ve ister doğrudan doğruya olsun, ister dolayısıyla olsun, her türlü enosis faaliyetlerini yasaklamak ve önlemek gelmektedir. Ve Makarios bu taahhütleri Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a karşı almış bulunmaktadır. Şu halde bu taahhütlerden herhangi birinin ihlâli halinde, önce üç devletin ortaklaşa müdahalesi, eğer bu mümkün olmazsa üç devletten herhangi birinin, özellikle Türkiye'nin müdahalesi gerekmektedir, Makarios ve rumlarının şimdiye kadarki faaliyetleri, demecileri ve davranışları, Kıbrıs'ta güvenliği tehlikeye sokmamıştı. Lâkin yaptıkları herşey, hem anayasaya saygı prensibine aykırı ve hem de dolayısıyla enosis faaliyetini teşkil etmekteydi. Mevcut düzenin devamlı olamayacağını, asıl gayenin gerçekleşmemiş bulunduğunu söylemeleri ancak dolayısıyla enosis olarak nitelendirilebilir. Buna rağmen, Türk hükümeti, bu faaliyetleri ve antlaşmanın bu önemli ihlallerini önlemek için ne diğer garantör devletleri tedbir almaya davet etmiş, ne de kendisi tedbir alma yoluna gitmiştir. Arada sırada diplomatik kanalla Makarios'a yapılan uyarmalar ise, bu kişiyi Türk hükümetinin hâlâ tanyamamış olduğunu göstermekten başka bir şeye yaramamıştır. Böylece, Türk hükümetinin bu yumuşak tutumu Makarios ve hempalarının cesaretine cesaret katmıştır.

Nihayet Kıbrıs'taki katil olayları, kitlevi bir öldürme, gerçek anlamında bir genocide, yani bir milletin toptan yok edilmesi teşebbüsü haline gelince ve Türk kamu oyunun da fevranı karşısında hükümet gerçek-

ten enerjik davranmaya başlamıştır. Türk gücü Kıbrıs semalarında kendisinden ufak bir örnek gösterince, katiller sinmiş ve katliâm hareketi durdurulmuştur.

Bununla beraber, biz Türk hükümetinin ve Türk gücünün bu enerjik müdahalesinin yarıda kesilmiş olmasını tasvib edemiyoruz. Şunun için : Bu müdahalenin amacı, meydana gelen katliâmı durdurmak mı idi, yoksa Garanti Antlaşmasının bize verdiği yetki gereğince, Kıbrıs adasında güvenliği, anayasaya saygıyı ve Türk soydaşlarımızın yaşmalarını, anayasa düzeni içinde teminat altına almak mı idi? Şüphesiz, görevimiz ve antlaşmaların bize verdiği yetkilerin amacı, bu ikincisiydi. Meşrû haklarımız bize çok daha şumullü bir görev vermekteydi. Her nedense bu yapılmamış ve başlangıçta ortak hareketten kaçan İngiltere ve Yunanistan, aklını başına toplayarak müdahaleye katılma yoluna gitmişlerdir. Fakat birkaç yüz Türk hayatlarını kaybettikten sonra... Şimdi teşebbüsü İngiltere'ye kaptırmış bulunuyoruz. Halbuki bu teşebbüs bizim elimizdeydi ve istikbal için bizim elimizde bulunması da zorunlu idi.

Bugün bütün Türk kamu oyu müdahalemizin neden yarıda bırakıldığı, neden olayların vahameti ve şiddeti derecesinde olmadığı hakkında istifhamlar karşısında bulunmakta ve bunun sebebini kendi kendine izah edememektedir. Sanırsız ki, Türk hükümeti, bu sebepleri Türk kamu oyuna açıklamak sorumluluğu altında bulunmaktadır. Ümit ederiz ki, yapılan hata, bizi, korkutumuz kayıplarla karşı karşıya getirmez.

Bundan sonrası...

Herşeye rağmen son Kıbrıs katliâmının bize öğrettiği çok şey vardır. Bir kere, hemen kabul edelim ki, bundan sonra Türk hükümetinin tek başına müdahalesine imkân verebilecek bir durumun tekrar ortaya çıkması ihtimali, yok değilse bile, zayıftır. Çünkü, Türk müdahalesi Yunanistan'a da bazı şeyler öğretmiştir ve bundan sonraki herhangi bir durumda, müdahale bakımından Türkiye'yi yalnız bırakması kolay değildir. İkincisi, artık Kıbrıs'taki durumun süt-liman-

lık olacağını beklemek de biraz fazla saf-lık olur. Son olaylar, iki cemaat arasında yılların açmış olduğu uçurumu, hiçbir şekilde kapatılamayacak kadar genişletmiştir. 1959 anlaşmaları bir Kıbrıs devleti kurmuş, fakat bir Kıbrıs milleti yaratamamıştır. Zaten yaratmasına da imkân yoktu. Bundan sonra da böyle bir şeyi yaratmaya çalışmak veya ümit etmek, abesi gerçekleştirmeye çabalamak olur. Gerçekleri görmeliyiz ve ilgililere de göstermeliyiz. Bu sun'i yaratık, zorlamalarla belki üç gün daha yaşar, ama hepsi o kadar. Sonunda nasıl olsa ölecektir. Bu ölümün daha kanlı bir ölüm olmasından ise, daha sâkin bir ölümü tercih etmeliyiz. Olaylardan aldığımız temel ders budur ve bu dersi anlamayanlar varsa, onlara da anlatmalıyız.

Bu bakımdan, yapacağımız ilk iş, Kıbrıs Cumhuriyetinden, Türk Cemaatinin her türlü temel hak ve hürriyetlerinin en kusursuz bir şekilde korunacağına dair esaslı garantiler almaktır. Bu garantiler verilmediği takdirde de, Garanti Antlaşmasının, özellikle 4. maddesinin, Türkiye'ye daha hızlı ve çabuk müdahale imkânı verecek şekilde değiştirilmesini istemeliyiz. Soydaşlarımızın güvenliğini, kâğıt üstündeki sözlere ve şu veya bu devletin davranışına bağlamanın tehlikelerini son olaylar bize en açık şekilde göstermiştir.

İkinci olarak, adanın taksimi yolundaki diplomatik teşebbüslerimize hemen başlamalıyız. Gerçekler artık ortadadır. Yunanistan'a ve Makarios'a anlatılmalıdır ki, Türkiye'nin artık ayağını Kıbrıs'tan çekmesi ümidi, sadece ham bir hayalden ibarettir. Ayağımızı çekmek şöyle dursun, bu ayağın çok daha kuvvetli bir şekilde basması zorunluluğu artık gün gibi gerçek olmuştur ve bu husustaki azim ve kararımızı da onlara gereği gibi göstermeliyiz. Buna rağmen bu sun'i durumu devam ettirmekte ısrar ediyorlarsa, bundan sonraki olaylar zincirinin sorumluluğu kendilerine ait olacaktır.

Dışişleri Bakanlığımız, Makarios 1964 Eylülünde anayasanın değiştirilmesi meselesini Birleşmiş Milletlere götüreceğinden, harıl harıl dosya hazırlıyacağı yerde, daima taarruzun karşı taraftan gelmesini bekliyeceğine, daima savunmada kalmada tercih edeceğine, biraz da meselelerin inisiyatifi kendisi eline almalıdır. İnisiyatif yıllardanberi karşı tarafın elinde bırakılmıştır. Artık harekete geçmenin zamanı gelmiştir.

TAKSİMİ DOĞRU...

ARÇELİK

DAİMA EN İYİSİNİ İMAL EDER

EV ALETLERİ — BÜRO EŞYASI — METAL DOĞRAMA

Cumhurbaşkanımızın Mesajı

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in, Kıbrıs'taki olaylarla ilgili olarak İngiliz Kraliçesi, Yunan Kralı, Başkan Johnson, Federal Almanya Cumhurbaşkanı Luebke ve General De Gaulle'e ile NATO'ya dahil devlet başkanlarına gönderdiği mesaj:

Kıbrıs'da gözleri dönmüş Kıbrıslı Rum tedhişçileri, kendi ırkdaşlarından müteşekkil muntazam zabıta kuvvetlerinin de yardımı ile, kadın ve çocuk gözetmeksizin Kıbrıs Türklerine karşı, önceden hazırlanmış bir plânın icrası maksadiyle, mezalime girişmiş bulunmaktadır. Türk câmiasına vâki bu vahşice tecavüzler 21 Aralık Cuma akşamından beri gittikçe artan bir şiddetle devam etmiş ve gayesi Kıbrıs Türklerini ortadan kaldırmak olan bir jenosit hareketi şekline bürünmüştür.

Bu katliâmı durdurmak maksadiyle, gerek tek tarafı olarak bizim teşebbüs ettiğimiz, gerek Kıbrıs Anlaşmalarına taraf olan devletlerce müstereken yapılan müracaatlar hiçbir netice vermemiştir. Garanti veren devletler olarak Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından müstereken yapılan son teşebbüs olan beyanat, Kıbrıslı Rumlar tarafından kaale alınmamış ve feci durumda hiç bir değişiklik meydana getirmemiştir.

İnsan hak ve hürriyetlerinin evrensel resmî belgelerde teminatını bulduğu şu yirminci asırda Kıbrıs Türklerine karşı girişilmiş bulunan bu alçakça katliâm hareketini yüksek bilginize sunar ve bu kan dökümüne derhal son verilmesi için elinizde bulunan her imkânın kullanılmasının temin buyurulmasını en ciddi şekilde rica ederim.

İnönünün Radyo Konuşması

Başbakan İsmet İnönü, Kıbrıs olayları ile ilgili olarak Türkiye Radyolarında şu konuşmayı yapmıştır:

«Sevgili vatandaşlarım,

Cumhuriyet Hükümetinin Başbakanı olarak size hitap ediyorum.

Günün en mühim mes'elesi, Kıbrıs'da birkaç gündülden beri cereyan eden hâdiselerdir. Bunlar umumî efkârımızda derin teessür ve heyecan uyandırmıştır.

Bu umumî heyecanı hükümet hissetmiş ve vazifesindeki önem ve ağırlık daha ziyade artmıştır. Hükümet memleketin hakkını, soydaşlarımızın korunmasını, taahhütlerimizin ve ittifaklarımızın sadakatle hudutları içinde kalınmasını temin etmek için büyük gayret ve dikkat göstermektedir.

Kıbrıs'taki olaylar esnasında, yaradılar ve can kayıpları vardır. Bu zayıfların bir tanesi bile çok üzüntü verecek ehemmiyettedir. Hepsinin miktarını doğru olarak bilmiyoruz.

Andlaşma hükümleri ve hukuk nizamı içinde gösterdiğimiz gayret ve teşebbüs, teminatçı olan üç müttefik devletin müsterek çalışmasını sağlamıştır. Durum bu suretle esasından emniyetle idare edilecek yeni bir şekil almıştır. Bu idarenin Kıbrıs'da asayişini koruyacağını ve bu gün için ve gelecek için, isabetli tedbirleri bulmaya yardım edeceğini kuvvetle ümid ediyoruz. Şimdi Kıbrıs'da mahalî idare ile teminatçı üç devletin temsilcileri, yanyana çalışmaktadırlar. Teminatçı devletlerin kuvvetleri bir İngiliz generalinin kumandasında ve Kıbrıs'ın polis ve jandarması, kumandan olan İngiliz generalinin emrindedir.

İki gündülden beri sükûnet vardır. Karışıklık havasının sür'atle zail olacağını ümid ediyoruz.

Memleketimiz içinde hükümete gösterilen güven ve desteğin minnettariyiz. Bütün vatandaşlarımdan, hükümetin vazifesini yapacağına inanarak memleket içinde herhangi bir uygunsuzluğa, asâyişsizliğe kesin olarak mahal vermemelerini isterim. Bu sözlerim, sivil ve asker, asâyiştan mes'ul olan bütün makamlara kesin talimat mahiyetindedir.

Halkımızı ve resmî makamlarımızı uyarmak isterim ki, türlü kaynaktan gelen karıştırmacılar ve bozguncular, vatani tehlikeye düşürecek her türlü fesat hareketlerini körüklemeye çalışabilir ve halkımızın asıl heyecanını istismar etmek isteyebilirler. Bunlar her kılığa, her mesleğe, girebilirler. Bunların tahriklerine kesin olarak ve en şiddetli kanunî kuvvet kullanarak meydan vermemelidir.

Hakkı vaziyetinden, vazife görmek iradesinden emin olan millete ve hükümete bugün yapılacak en kıymetli yardım, memleket içinde huzuru muhafaza etmektir.

Hepinize sevgilerimi ve saygılarımı sunarım.»

Kıbrısta Taraflar ve Seyirciler

Gazetelerin ve halkın büyük bir titizlikle izlediği Kıbrıs olaylarının duygularımızda ciddi etkiler yaptığı muhakkaktır. İrkdaşlarımıza karşı girişilen korkunç davranış, insanların, insanlıklarına olan güvenini silip atacak seviyeden cereyan etmektedir. İnsanın iyiliğine inanan İsa'nın adamları olduklarını iddia eden kişiler, ortaçağın dahi yüzünü kızartacak hesaplı cinayetleri idare etmektedirler. Bizler, öldürülen, işkence edilen bir azınlığın yakınları olarak üzüntü ve kin duyarken, komşularımızın da utanarak başlarını önlerine iğmeleri, onların önüne geçmek için hareket etmeleri beklenir.

Biz, şuursuz bir 6/7 Eylül olayını istemiyoruz, karşı tarafın da yaptıklarından bir gün pişman olacağını düşünüyoruz. Fakat bu çok sarıh olayların beynelmilel alandaki tepkilerinin zayıflığı, İkinci Cihan Savaşından bugüne kadar yapılan anlaşmalar ve tarif edilemeyen gayelerin toplum haklarını ne kadar koruyacağına insanı şüpheye düşürmektedir. Ajanslar haberleri yanlış verir, devletler kararsız, halklar duygusuz kalırsa, dayanışmaların gücü konusunda inanç diye birşey kalmıyacaktır. Bu da,

1958'de patlak veren Macaristan olaylarında, batılı devlet gerçekten duygulu bir ilgi göstermeyi bilmmiştir. Peşte'deki durum, yabancı işgal kuvvetlerine karşı halkın ayaklanması ve ayaklanmanın sert bir şekilde bastırılmasıydı. Bugün Kıbrıs'ta ortaklaşa yaşamış iki topluluktan, büyüğün küçüğü yok etmeyi denemesidir. Bu öyle bir zamanda yapılmaktadır ki, ortak yaşayış demokratik yollardan bir siyasi statüye bağlanmış, statünün işlemeyen yerlerinin düzelmesi için insani yollar bulunmakta ve toplulukların mensup oldukları ırkların devletleri komşudur, iyi münasebetler yürütülebilmektedirler. Bu şartlar altında küçük ortağın mirasına konmak için onu ortadan kaldırmak isteyen büyüğü mahkûm etmeyecek kanun ve duygu yoktur. Durum böyle iken bunu Kıbrıs Cumhuriyetinin bir iç meselesi sayarak ses çıkarmamak, beynelmilel siyasi davranışın yeteri kadar dürüst olmadığını göstermektedir.

Anlaşıyor ki, çok yakın anlaşmalar yapılmış olsa bile, büyük balık küçüğü yutmak istediği zaman ahlâk kaideleri yeterli olamamakta, siyasi teşebbüsleri ve kuvvetleri üstün olanlar işlerini yürütebilmektedirler.

Bütün bunlara rağmen FORUM olarak, yine de insanların birlikte dürüst yaşamaya doğru gideceklerine 'nanmak istiyoruz. Dostlarımızın yurdumuzdaki temsilcilerinin, hükümetlerine ve halk görüşüne, olayların gerçek durumunu ulaştıracaklarını ümit ediyor, bunu onlardan bekliyoruz.

Onbeş Günün Notları

Ataş Rafinerisindeki Grev

İktisadi bir müeyyide olmak bakımından önemini gittikçe kaybeden ve sermaye ile emeğin menfaatlerinin zaruri olarak çatışma halinde olmayacağına anlıyan ve bunu anlamak olgunluğuna ulaşmış memleketlerde grev, artık müessir bir sosyal politika vasıtası olmaktan çıkmış ve yerini geniş ölçüde, kendisine takaddüm eden bir safha olan toplu müzakere sistemine bırakmıştır. İsviçre'de, Hollanda ve Danimarka'da, Norveç ve İsveç'te grev müessesesinin gelişmesi ve anlaşılması bu istikamette olmaktadır. Buna mukabil grev hakkının yeni sağlandığı, bu sahada tecrübe kazanmamış ve uyuşmazlıkları nihai safhada ille de grev yolu ile kotarmasının mümkün olabileceği düşüncesinde olan bir sendikacılık hareketi içinde bulunan memleketlerde grevler, bazan mübalâgalı bir vüs'at ve mahiyet iktisap etmekte ve çoğu zaman iyi düşünülmüş karar verilmeden ilân olunan grevlerin sonunda işçiler ve sendikalar evvelki durumlarından fazla bir şey elde etmezsiniz grevi durdurmak zorunluğunda kalmaktadırlar.

Türk sendikacılık hareketi grev hakkını yeni elde etmiştir. Türk sosyal politikasında toplu işçi ve işveren münasebetlerine uzun bir devre (1937 - 1963) Devletin aracılığı, başka bir deyimle mecburi uzlaştırma ve tahkim sistemi hâkim olmuştur. Devlet, sermaye ve emek münasebetlerinde ve bunların menfaat uyuşmazlıklarında kendisini nazım rolünde görmüş ve Türk sosyal politikası geniş ölçüde 1963 yılı ortalarına kadar bu istikamette gelişmiştir. Binaenaleyh gerek işçiler, gerek işverenler, gerek Devlet ve umumî efkâr bakımından teessüs etmiş bulunan bazı alışkanlıkların yeni bir sisteme intibak ettirilmesi, ayarlanması zamana ihtiyaç gösterecektir.

Diğer taraftan grev mekanizması işletmek sorumluluğunu yüklenmiş olan sendikaların, grev kararına varmadan önce pek çok yönlü hesaplar yapmak zorunluğunda olduklarını bir an olsun düşüncelerinden uzak tutmamaları lâzımdır. Bir kere grevlerin başarı şartlarının başında bir memleketin genel ekonomisinin gelişme halinde olması gelir. Memleketlerin refah devreleri grev müessesesinin işletilmesine en uygun zamanı teşkil ederler. Şayet bir memleket ekonomisi sağlam bir gelişme vetresi içine girmemişse, bu ekonominin içinde bir kaç işletmenin, umumî ekonominin şartlarından gelmeyen bir re-

faha ulaşmış olması hâdisesi, buralardaki grevleri dahi her zaman haklı kılmayabilir ve barış imkânları da o derece tehlikeye düşer.

Mersin'de Ataş rafinerisinde başlamış ve beş gün içinde sendikanın taleplerinden **muvakkaten** vaz geçmesi ile son bulmuş olan grev bir çok bakımlardan, bundan sonra grev ilânına karar verecek sendikaları düşündürmesi gereken hâdiseleri ve oluşları sinesinde toplamaktadır. Sendikacılar kendilerine tanınmış olan ve Anayasa ile teminat altına alınmış bulunan grev hakkını iyi kullanmaz ve bunu yalnız bir çekişme, çatışma ve sınıf mücadelesi vasıtası şeklinde anlamak eğilimi içine girerlerse, en büyük kötülüğü bizzat sendikacılık hareketine ve kendi mensuplarına yapmış olurlar. Grevi başlatmak veya greve karar vermek kolay bir şeydir. Güç olan onu başarı ile sonuçlandırmaktır.

Ataş grevi sendika bakımından birçok taktik ve stratejik hatâlarla doludur. Bir kere sendika memleketin içinde bulunduğu ekonomik şartları gözönünde tutmamıştır. Türkiye bakımından Kıbrıs meselesinin gittikçe ciddiyet ve önem kazanan bir mesele olma eğilimi grev başlamadan önce belirmişti. Türkiye'de umumî ücret seviyesinin tatmin edici bir etüdü yapılmamış ve Türkiye'nin bir enflasyon tazyikinin tesirleri ile karşı karşıya bulunduğu düşünülmemiştir. İşverene karşı yapılan taleplerinin bir çoğunda mübalâga olduğu için umumî efkârla birlikte başta Türk - İş olmak üzere diğer sendikalar grev hareketini ve kararını tasvip etmemişlerdir. Umumî efkârın tasvip ve sempatisine mazhar olmayan grevlerin muvaffak olma şansları pek azdır. Nihayet sendika işverenin kuvvetini ve bu grevle ne kaybedeceğini hesaplamakta büyük bir hatâya düşmüştür. Ataş rafinerisini kuran şirketler, dışardan işlenmiş petrol ithal edebileceklerinden Türkiye'de ham petrol işlemektense tasfiye edilmiş petrolü ithal edip satmakta daha fazla menfaat sağlayabileceklerdir. Bundan kayba uğrayacak olan bugünkü durumda yalnız Türk ekonomisi olabilir. Zira petrol ihtiyaçlarımızı karşılamak için daha fazla döviz harcamak zarureti belirecektir.

Her neresinden bakılırsa bakılsın, Ataş rafinerisinde grev ilân eden sendika pek çok gerçekleri ihmal ederek hatâlı bir karar vermiştir. Onu bu karara sevkeden amillerden biri de «sarı sendika» ithamından kurtulmak isteği ola-

bilir. Fakat bir hafta geçmeden, her ne sebeple olursa olsun, grev kararından rücu etmesi ve grevi durdurmaya karar vermesi kendisine herhalde bir hayli kayba mal olmuştur. Sendika bu talihsiz grevden, kanaatimizce çok zayıf olarak çıkmaktadır ve rakipleri bu durumu tabii olarak istismar etmekten geri kalmıyacaklardır. Kanaatimizce Türk sendikacılık hareketi, grev konusunda bu ilk tecrübe safhasında çok dikkatli ve ılımlı olmak mecburiyetindedir. Bu devrede kamu oyunun tasvip veya ademi tasvibinin grevlerin başarısında veya başarısızlığında birinci veya başarısızlığında birinci derecede rolü olabileceğini unutmamak lâzımdır.

Kabinenin Yapısı

Sayın İnönü'nün parti gurubunda yaptığı konuşmanın etkisinde olanlar için, kabinenin yapısı tam bir sürpriz olmuştur. Beklenen reform kabinenin yerine, partinin sağ kanadının rengini taşıyan, bir gençler topluluğu ile, partinin ateşli militanları ve muhafazakâr eski bekçileri kabineye hakim olmuşlardır. Halbuki reform kabinesinden beklenen, teknisyen ve entellektüel bir örgü idi. Karşılaşılan ekonomik ve sosyal meseleler, dış siyasi durum, bugünkü toplumun kompleks yapısı, böyle bir kompozisyonu zaruri kılmaktaydı. Ancak, böyle bir bünyeye sahip kabine, topluma inanç, ümit ve hareket getirebilirdi. Sekiz hukukçu, dört doktor, bir mimar, bir mühendis, bir maliyeci, bir ziraat, bir orman mühendisi, iki gazeteci (biri sosyal ilimler, biri edebiyat mezunu), bir lise mezunu iş adamından kurulan bu kabine, beklenilenin tam tersidir. Hiçbiri ne tecrübeden geçmiş, ne de yurt ölçüsünde tanınmış, moral otoritesi olan, ne de teknisyendir (yeniler). Kabinenin entellektüel tonu da teknisyen yanı kadar cılızdır. Bir iki kişi vardır ki, fikir yapıları batılı, saygı uyandırmış, ümit kaynağıdır, bular da eski kabineden kalanlardır. (Bülent Ecevit gibi).

Böyle bir yapıya sahip kabineyi, hem de bir azınlık hükümetinde, kütlenin ağırlığını arkasında taşıyan, beklenen işleri yapacak güçte kabul edilemez. Gerçeği söylemek hiç bir kimsenin kişiliğine duyduğumuz saygının eksikliği sonucu değildir. Ne var ki, bu hükümetin yapısının kimseye bir ümit ve inanç vermediğini söylemek zorundayız. Memleketin bugün muhtaç olduğu hükümet, bu yapıdaki bir hükümet değildir. Bu mevcut krizi daha derine itecek, daha süreli bir hale getirecektir.

İhracatta Vergi İadesi

İhracatımızın istenilen ölçüde inkişaf etmediği malumdur, 1963 yılının ilk dokuz ayında ihracatımızın kıymeti 236 milyon dolar olup, 1962 de aynı devreye nazaran ancak 3 milyon dolar artmıştır. Duraklamanın sebeplerinden biri, ihracatımızın geniş ölçüde ham madde ve gıda maddelerinden ibaret kalması, mamul maddelerin ihracatımızda önemsiz rol oynamasıdır. 1963 senesinin ilk 9 ayında 10 milyon doları geçen kalemler şunlar olmuştur : Canlı hayvanlar, meyvalar, tütün, yün, kıl ve pamuk. Sınai maddelerin ihracat kıymetleri teferruatlı bir şekilde malum değildir. Muvakkat ihracat istatistiklerinde (diğer fasıllar) namı altında açılan kalem, başlıca sınai mamul ihracatını ihtiva etmektedir. Bu kalemden 1963 ilk 9

Sıkı Yönetimin Uzatılması

İç ve dış meseleler, dikkatleri sıkı yönetimin uzatılmasından başka alanlara kaydırdı. Ancak, Forum'da birçok defa üstünde titizlikle durduğumuz hususların, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de gösterilen tepkiye ne kadar genel bir düşünce olduğunu tesbit imkânını verdi. Ne yazık ki hükümet, her sıkı yönetimin uzatılması talebinde, bu hatayı işlemekte, Meclisin karşısına sıkı yönetimin ilânını gerektiren sebeplerin dışında, bir takım sebeplerle uzatma isteğiyle gelmektedir. Bu savunma Meclise hiçbir itibar görmemekte, bilakis hükümetin süreli bir sıkı yönetim idaresi istediği şüphe ve endişelerini uyandırmakta, sıkı yönetimin uzatılma isteğinin, onun ilânını gerektiren sebeplere dayandığı, Meclis tarafından hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde gösterilmektedir. Hükümet bu tepki karşısındadır ki, belki bu süre bitmeden, sıkı yönetimin kalkacağını söylemek zorunda kalmıştır. Ne var ki, hükümet bu konuda Meclise karşı söylediklerinde, bugüne kadar isabetli çıkmamış, her sürenin bitiminde yeni uzatma isteğiyle geldiği için inandırma gücünü yitirmiştir.

Sıkı yönetim idarecileri, sıkı kayıtları imkân ölçüsünde hissettirmeyecek bir tatbikat yoluna girmişlerdir. Fakat, sıkı yönetimin bir havası vardır ki bunu silmek, kaldırmak imkânsızdır. Özellikle fikir hayatına etkisi kuvvetle hissedilmekte, adeta memlekette bir ölüm sessizliğini hakim kılmaktadır. Bu bakımdan bu uzatmanın son olması genel bir istektir. Güçlükleri normal yollardan yenmeği denemeliyiz. Sıkı yönetimin gereğinden fazla uzatılması, ilânı kadar arzulanmayan bir husus olduğu unutulmamalıdır.

ayında yapılan ihracatın kıymeti 24 milyon dolar olup, geçen yılın aynı devresine nazaran 8 milyon dolar fazladır. Demekki geçen yıla nazaran sınai mamul ihracatımızda bir artış mevzubahistir. Fakat artışın yeterli olmadığı muhakkaktır.

Sınai mamullerin ihracatını teşvik etmek üzere üzerinde durulmakta olan tedbirlerden biri, ihraç edilen sınai mamullerden muhtelif safhalarda alınmış olan vergilerin ihracatı müteakip ihracatçıya iadesi olmuştur. Bu iadenin yapılmasına izin veren kanun 27 Haziran 1963 te Millet Meclisi tarafından kabul edilmişti. İadenin şeklini ve usullerini gösteren ilk kararnamede de 16 Aralık tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

İhraç edilen sınai mamullerde vergi iadesinin gayesi, bu mamullerin dış piyasalarda ihraç gücünü arttırmak ve daha ucuz fiyatlara arz edilebilmelerini sağlamaktır. Aynı zamanda vergi iadesi sayesinde, sınai mamul ihracatının kârı yükselmiş olacak ve ihracat yapmaya teşvik edilmiş olacaktır. Böylece sınai mamuller ihracatı artırılmış olacağı gibi, bu branşların dahili istihsalı yükseltilmiş olacaktır. Prensip itibarıyla, bu mamuller bakımından, ham maddelerinin ithalinde alınan gümrük vergisi ile dahili istihsalde alınan istihsal vergisinin iadesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Böylece ihracat potansiyeli gösteren ve gelişmekte olan endüstrilerimiz makul ve haklı nispetlerde teşvik edilmiş olacak, dış mamuller ile aynı şartlar altında ihraç gücünü elde edeceklerdir. Yalnız vergi iadesini fazla ileriye götürerek, ihracatçıların belki de haksız bazı kazançlar elde etmelerine sebep vermenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz. 16 Aralık 1963 te nesredilen kararnamede bu istikamette bir temayül müşahede edilmektedir.

Vergi iadesi mevzuu, çeşitli Bakanlık ve teşekküllerin temsilcilerinden mürekkep bir komisyon tarafından tetkik edilmiş olup, mezkûr kararname bu komisyon tarafından tespit edilen ilk esasları ihtiva ediyor. Komisyon, iade edilecek vergileri şöyle tespit etmiştir : İthalde alınan gümrük vergisi, istihsal vergisi ve hazine hissesi, dahilde alınan istihsal vergisi (Elektrik, havagazı ve akaryakıtlardan alınanlar dahil) banka ve sigorta muameleleri vergisi, nakliyat vergisi ve P.T.T. hizmetleri vergisi, resimler, harçlar ve gümrük vergisinin belediye payı. Görüldüğü üzere, sınai mamuller bakımından, şu veya bu şekilde tahsili mevzubahis vasıtalı vergilerin tamamı iadenin şumülü içine alınmıştır. Mensucat sanayiine giren başlıca mamullerde, birim başına yukardaki vergilerin ne tuttuğu hesaplanmış ve liste olarak nesredilmiştir. İhracat halinde, iadeler bu meblâğlara göre yapılacaktır.

Diğer sınai mamuller için vergi iade miktarları henüz hesaplanamamıştır. Bu gibi maddelerde, şimdilik bir kalemin ihracat kıymeti 90.000 T.L. ve daha yukarı olanlar için, fob ihraç fiyatının % 10 u iade edilecektir.

Mensucatta tespit edilen vergi iadelerinin nisbî olarak ne tuttuğunu hesaplamamız mümkün olamamıştır. Mensucattan gayri mamuller için kabul edilen % 10 nispeti çok önemli bir nispettir.

Arzu edilir ki vergi iadesi, hâlen kolay-

lıkla ihraç edilebilen bazı ham mamullere tatbik edilmesin. Her halde, İdare bu iadenin yapılacağı maddelerin teşmili için tazyiklere maruz kalacaktır. Bu tazyikler kabul edilmemeli ve yalnız şimdiki şartlarla ihracatta güçlük çeken ve ihracat kıymetleri halen ehemmiyetsiz olan endüstri branşları, vergi iadesinden istifade ettirilmelidir. Aksi halde, ehemmiyetli vergi kayıpları mevzubahis olabileceği gibi, bir nev'i gizli devalüasyon tesirini icra eden bir tatbikat başlayabilir.

Nato Bakanlar Konseyinin Tebliğ

NATO Bakanlar Konseyinin son toplantısı, Türkiye ve Yunanistan için özel bir önem taşımaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Kongresince, Amerikan dış yardımında yapılan kısıntılar, iki memleket için ciddi güçlükler yaratacak bir mahiyet taşımaktadır. Kongrenin bu kısıntısı direkt olarak, Türkiye'ye yapılmakta olan, askeri yardım ve askeri tesislerin bakım ve donatımına ayrılan yardım da, şimdiden beş yüz milyonluk bir indirimini gerektirmektedir. Memleketimizin karşılaştığı ekonomik güçlükler, aasen kalkınma plânımızın gerçekleşmesini engellerken, askeri masraflar bütçenin % 4,34 ünü kapsarken, Amerikan yardımındaki kısıntıdan husule gelecek, askeri masrafları karşılama açıkları için, bütçeden yeni tahsisler yapmak imkânsızdır. Esasen bugünkü askeri giderler, Türkiye için takatının çok üstünde, ekonomik kalkınmamızı yavaşlatan, güçleştiren başlıca engellerdendir. Bu açığı kapatmak için dış imkânları, NATO çerçevesinde araştırmak gerekmektedir. Nitekim bu yola baş vurulmuştur. Savunma Bakanının Batı Almanya seyahati, bu maksadı taşımaktaydı. Ancak, meseleyi ikili bir çözüm yerine, NATO içinde çok yanlı, resmî bir NATO politikası çözümüne bağlamak yerinde olur. Bu bakımdan, NATO Bakanlar Konseyinin tebliği önem taşımaktadır.

Anlaşıyor ki hükümetimiz de duruma, NATO Bakanlar Konseyince bir çare aranmasını istemiştir. Çünkü, Amerikan yardımındaki kısıntının, Türkiye'nin askeri gücünde yapacağı etki, NATO savunma gücünde ciddi sarsıntı, hiç değilse eksilme meydana getirecektir. Bu da Türkiye kadar, ortak bir savunma sistemi olan bütün NATO alanı için ciddi bir durumdur. Konsey tebliği, Türkiye ve Yunanistan'ın savunma konusu ile ilgili, iktisadî ve askeri meselelerin öncelikle inceleneceğini açıklamıştır. Bu husus Konseyin ilk bahardaki toplantısında ele alınacaktır. O zamana kadar, gereken diplomatik zemini hazırlama çalışmalarını gevşetmemek gerekir. Konsey tebliği hiç bir bağlantı ifade etmemektedir. Ne var ki, iyi niyetli ve anlayışlı bir ton var. Hele NATO stratejisinde Amerika'nın savunduğu tez, Türkiye ve Yunanistan'ın durumunu kuvvetlendirmektedir. Klasik ve nükleer olmayan silâhları takviye ve kara ordularına önem verilmesi tezi, durumumuzu NATO içinde kuvvetlendirmektedir. Konsey tebliği, Türk ve Yunan diplomat ve ekisplerine problemlerini izah ve savunma için gereken kapıyı açmıştır. Şimdi ilkbahar toplantısı için hazırlanmak gerekir.

İncelemeler

Yatırımlarda Sorumluluk

Şevki VANLI

Forum'un geçen sayısında inşaat programlarıyla ve inşaatların gecikmesiyle ilgilenmeye söz vermiştim. Halbuki, Devlet Plânlama Teşkilâtının 1964 yılı programlarındaki inşaat gabarisini görmek bize daha başka şeyler düşündürdü. Bu yıl için öngörülen 11 milyar 347 milyon TL. yatırımın 7 milyar 350 milyonu, yani %64.7 si inşaatla olmaktadır. Her iki sektör yatırımları inşaat olarak, hemen bütün faaliyet sahalarında, tarım, madencilik, imalât sanayi, enerji, ulaştırma, turizm, kamu hizmetleri ve konut ihtiyacında kendini göstermektedir. Örneğin, 1960'a kadar en yüksek inşaat yatırımlarının, 1964 için istenilen ölçünün yarısına gelebildiğini düşünürsek meselelerimizin de ne kadar büyüdüğünü, inşaatlarda kalite ve ekonominin ne derece önem kazandığını anlıyacağız.

I — Kalite:

Yatırımlarımızın %65 ini harcadığımız bir işin iyi veya fenfaf olması muhakkak ki hayatımızda önemli etkiler yapacaktır. Bir yapının değişmezliği, sorumluluğumuzu artıracaktır. Yeri iyi seçilmemişse, yani çevrenin fiziki bünyesinde isabetli bir yer düşünülmemişse, sosyal, sıhhi ve (yol v.s. gibi) pratik meseleleri iyi hesaplanmamışsa yapı peşinen kaybetmemiş olacaktır. Yapının ihtiyaç programı iyi tesbit edilememişse faydalanma aksayacaktır. Yapının projeleri ciddi bir şekilde hazırlanmamışsa faydalanma kötü olacaktır ve bütün bunların düzeltilmesinin pahalılık, zorluğundan, yıllar yılı zararları olan yatırımlar olarak kalacaklardır. Bir güzellik meselesi bile, kültürümüzün hayatı ile yakından ilgilidir.

7.5 milyar liralık inşaatı yatırımını birkaç bin mimara ve mühendise bırakmaktayız. Ayrıca teknik çalışma düzeninde yer alacak 8-10 misli alt kademe teknik elemanlar da olmadığına göre, hizmetlerin gerekli bir seviyeden başarılmaması düşünülemez. Kaldı ki eldeki elemanların faaliyetlerini düzenlemek yoluyla randımanı arttırmak

için herhangi bir gayret de gösterilmemektedir.

7,5 milyarlık işin proje, kontrol ve idare işlerini % 4 gibi asgarî bir ücretle yaptığımızı düşünsek, her mimar veya mühendisin yılda en az 80 - 100 bin TL. karşılığı bu işlerden yüklenmesi gerekir. Böyle bir yüklenme mevcut olmadığına göre, bu hizmetler nasıl karşılanmaktadır? Elbette derme çatma iştirâklerle yani uydurma bir proje, kontrolsüz ve kötü bir yönetimle tezgâhlanmaktadır. Bu durumda yapılarımızda kalite bulmak ümidinden vaz geçmeliyiz.

Böylece her yıl büyük ölçüde kötü inşaat yapmaktayız demektir.

II — Ekonomi:

Diyelim ki iyi bir yapı ve yapıları projelendirme politikasıyla inşaat yatırımlarında %10 bir ekonomi sağlamayı başardık. Bunun yurdumuz için ne ölçüde önemli bir rakam olduğunu herkes bilir. 750 milyon lira, memleket idaresine destek olacak, birçok önemli meselenin çözülmesine hizmet edecek seviyeler bahis konusudur.

İnşaatla ekonomi, elbette bir malzeme imalât politikasıdır. Bir taşıma ve inşaatların makinalaştırma politikasıdır. Bir inşaat organizasyonu, bir çalışma düzeni politikasına ihtiyaç vardır. Bütün bunların yanısıra projeye, yani mimara ve mühendise çok büyük sorumluluk düşmektedir.

Örneğin, Ankara'da Tandoğan meydanında inşaatı bitirmek üzere olan ilkokulun %30 daha ucuza mal edilmesi, bunun bazı plân tertipleriyle temin edilebileceği şüphesizdir. Kızılay da ve Ulusta yapılan iş hanlarının alüminyum kaplamalarının, pek de ucuza mal olmadığı bellidir... İstanbul Operası da artık tarihe geçecek bir örnek olmuştur. Bizim gibi iktisadî durumu bu kadar sarsık bir memlekette, deşil kamu kurumları, özel sektörün yapılarındaki bu şekildeki hovardalıkları bile affetmek zordur. Yapıda ekonomiyi sarsan davranışlar yalnızca dışardan görünen pahalı malzeme kullanıl-

ması veya bir sürü parçalanmaları olan plânlardan ibaret değildir. Her yapıya konan ve elzem olmayan kısımlar, beceriksizlikler ve yanlış alışkanlıklar yüzünden ciddi bir seviyeye ulaşılmaktadır.

Örnek vermek istersek, şehirlerimizin imar talimatnameleri birkaç dairesel meskenlere kapıcı dairesi koymayı zorunlu kılar. Ferek kapıcının, gerek dairesinin bulunması orta çağ davranışını hatırlatmaktadır.. Her meskene sığınak yapılması zorunluğu başka bir israftır... Mesken mahalleri için tesbit edilmiş asgarî ölçülerin büyüklüğü İmar Bakanlığınca kabul edildiği halde, talimatnamelerdeki şartlar aynen kalmaktadır. Bunlara ihtiyaç sahiplerinin birbirlerine baka baka bolluk istemeleri de yine ölçülerin büyümesine sebep olmaktadır. Zaten kamu kurumları mesken kredisıyla bu davranışı körüklerlerse, durumun başka türlü olması beklenemez.

Bütün bunları ek olarak, aynı ihtiyaçların iyi plânlarla daha küçük sahalar içinde çözülmesinin mümkün olduğunu bilmeyen yoktur. İşte bu yoldan iyi teknik elemanın ve elemanların iyi çalışmalarının değeri tekrar anlaşılmaktadır.

III — Genel Tutum:

Şehir gelişmelerinin, sanayi yerleşmelerinin (ziraaati şimdilik bir tarafa bırakalım), düzenlenmemesinin bizlere neye mal olduğunun bilinmesi gerekir. Bu kadar büyük yatırım sahasının kendi haline bırakılması, kültürel bir gelişimin herşeyi çözmesinin beklenmesini beklemekteyiz. Bunun bilgi müdahaleleri ile, iyi tarif edilmiş gaye esasları içine alınması gerekir. Hele iktisadî meseleleri çıkmazda olan toplumların faaliyetlerinin çok belirli bir davranışa ulaştırılması şarttır. Türkiye hükümetleri bu gerçeği görmemekte, yurdun esas politikasının önemli bir parçası olduğunu bilmemekte ısrar etmektedirler. Böylece yapılmış olan zararlı yatırımlar devam edecektir.

Mimarlar ve mühendislerin doğru dan doğruya iştirâk ettikleri bu faaliyetin sorumluluğu yatırım gabarisi ile artmış bulunmaktadır. Genel problemleri tanıyan üst kademe idarecileri bulunmadığına göre, ihtisas elemanlarının, ilgili ihtisas ve yatırım kurumlarının, gayenin ve gerekli tutumun tarifine, düzenlenmesine, gerçekleşmesine, çalışmaları beklenir. İdarecilerin, ihtisas elemanlarından şikâyetleri de pek de haksız değildir..

İKİ ALANDA DA ORTA YOL

Memleketimiz bugün zat fikir akımlarına sahne olmaktadır. Hem siyasal ve hem de ekonomik alanda iki kutuptan geçen yollar savunucu buluyor. Siyasal alanda birbirine zat iki kutup; diktatörlük ve «sınırsız hürriyet rejimi» dir. Ekonomik alanda zat kutuplar ise, «19 uncu yüzyılın müdahale tanımayan liberalizmi ve sadece özel teşebbüs üzerine dayanan iktisat sistemi» ile «özel teşebbüs tanımayan ve ekonomik her faaliyeti bütün teferruatına kadar Devlet tarafından düzenleyen kolektif sistem» dir.

Bizce, bu kutuptaki görüşlerden hepsini de, çıkmaz yollara sürükler. «Dürüst, namuslu, faziletli diktatör» belki bulunabilir, amma böyle bir «diktatörlük sistemi» kurulamaz.

Bunlar, 19 uncu yüzyıl liberalizminin ne gibi acılar doğurduğunu ve bizde de ne gibi acılara gebe olduğunu bilmemezlikten gelmektedirler. Bu gün batıda bile şu veya bu ölçüde, orta yollara gidildiğini gözden kaçırmaktadırlar. Devlet müdahalesi olmaksızın ne istihlal ve ne de sosyal adalet bakımından iyi sonuçlara varılmayacağı, plânsız bir iktisadın zamanımızın şartları ile bağdaşmayacağı, sadece başıboş egoizmin, ne toplumun ve ne de kişilerin menfaatini gereği gibi sağlayamayacağı unutmaktadırlar. Nihayet Türkiye'de, Devlet yatırımlarının ve Devlet işletmeciliğinin, oldum olası büyük bir görevi yerine getirdiğini, iktisadi hayatta denge sağlayan ve hız getiren bir kuvvet olarak rol oynadığını gözden uzak tutmaktadırlar.

İşte bu mülâhazalardır ki, yeni Anayasamız, 2 nci maddesinde «Sosyal Devlet» esasını ilân etmekle yetinmemiş, 40 nci maddesinde «Devlet, özel teşebbüslerin milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır» demiştir. Yine aynı zihniyetle, Anayasamızın 41 inci maddesinde, «İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yararlı bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir.. Milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği öncelikle yönlendirmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir» yolundaki direktife yer verilmiştir.

Hulâsa: Ölçülü bir Devlet müdahalesi (düzenlemesi) yanında, hem özel teşebbüs ve özel yatırımı ve hem de Devlet yatırımı ve işletmeciliğini sistemli ve plânlı olarak yan yana kabul eden «karma - ekonomi düzeni» nin, «ölçülü hürriyet düzeni» gibi, Türkiye'yi refah ve saadete götürececek en emin yol olduğu kanısındayız.

15 Ocak 1963 — Sayı : 211

HÜKÜMET VE SİYASİ AF

Türkiye demokratik bir parlömanter alışıma çabasının sıkıntılarını ve güç devrelerini yaşamaktadır. Müşkülleri artıran sebepleri hiç olmazsa belli başlı şu birkaç nokta etrafında toplamak mümkündür. 1) Politika hayatına his ve heyecanların hakimiyeti devam etmektedir. 2) Halkın eğitim kifayetsizliği demokratik oluş güçlüklerini arttırmaktadır. 3) Ekonomik güçlükler ve işsizlik devam etmektedir ve şüphesiz bir süre daha devam edecektir. 4) Siyasal af meselesi kuvvetli bir faktör olarak rolünü oynuyor. 5) 27 Mayıs devrimini tasvip etmemiş ve esasında bu devrime karşı olanlar büyük bir siyasal kuvvet olarak hiç olmazsa adedi bakımdan teşkilatlanmışlardır. Şüphesiz bu unsurlara başkaları da eklenebilir. Fakat kanaatimizce karşılaşılan güçlükleri, siyasal hayatın huzursuzluk-

larını ve zaman zaman kendini gösteren buhranları bu unsurların etkileri içinde değerlendirilmekteyiz.

Fakat siyasal mahkûmların affı meselesi ortaya yeniden ciddi bir durum çıkarılmış bulunuyor. Bu durum, hükümet partileri birbirlerini anlamaya gayret etmedikleri, his ve heyecanları bir tarafa bırakarak meseleyi serin kanlılıkla ve objektif bir şekilde mütalâadan kaçındıkları takdirde vehamet peyda edebilir. Bunun için de bir hükümet buhranı yaratmak kanaatimizce zaruri değildir.

1 Şubat 1963 — Sayı : 212

HÜKÜMET, PLÂN VE KONSORSİYUM

Hükümetin hâlen karşılaştığı ve önümüzdeki yıllarda karşılaşmaya devam ettiği başlıca mesele beş yıllık plânın tatbik edilebilmesi için memleket içinde ve dışında gerekli tedbirleri almak, enflasyona meydan vermeden, önümüzdeki yıllar zarfında plânın iç ve dış finansmanını sağlamaktır. Bu meselenin, Türkiye için, demokratik rejim için, siyasal partiler için ne kadar hayati olduğunu müteaddit vesilelerle bu sütunlarda belirttik.

Tekrar edelim, bugün plân, konsorsiyum ve müşterek pazar mevzularına maalessif tam bir kararsızlık ve karışıklık hâkimdir. Selâhiyet ve mes'uliyetlerin parçalanması ve dağılması, icraatımızı ve ilerlememizi felce uğratmaktadır. Bu meselelerde siyasal kombinezonların tatmini veya şahıslar arasındaki rekabetlerin telifi gayeleri rol oynamamalıdır. Memleketin kalkınması ve ilerlemesi ile yakinen ilgili bu mevzularda, müspet icraata imkân verecek katı ve nihai hal çarelerine gidilmelidir.

15 Şubat 1963 — Sayı : 213

“HUZUR ÇIKMAZI”

Huzur arayan, yaşama şartlarını bir an önce ıslah etmek için sür'atle kalkınmaya ihtiyaç duyan bir halk, Türk halkı, olur olmaz sebep ve hâdiselerle bir huzur «çıkamaz» içine sürüklenip durmaktadır. Son günlerde, toplumun sosyal ve ahlâki huzuru bakımından zararlı olacağı muhakak bulunan adı suçların affı dolayısıyla, Adalet Partisi'nin girişmiş olduğu bir seri teşebbüs ve hareketler siyasal af konusunu yeniden birinci plâna çıkarmıştır. Bu sütunlarda birçok defalar belirtmiş olduğumuz üzere, fikri hazırlığı kifayetsiz, ekonomik ve sosyal sahada, Türk halkının geleceği ve demokratik rejimin alt yapısı ile ilgili bazı temel reformlar hakkında sarıh karar ve düşüncelere vasil olmadan, alelacele kurulan mefuh Demokrat Parti'nin boşlukta bırakmış olduğu reyleri, bu parti'nin bir devamı bulunduğu sloganını ve 27 Mayıs İhtilâlinin meşruiyeti hakkında zaman zaman kapalı veya açık tereddütleri sürmekten başka bir davranış içine girememiş olan Adalet Partisi, siyasal af konusunu bu defa da zararlı bir şekilde istismar eğilimi içine girmiştir.

1 Mart 1963 — Sayı : 214

ORTA DOĞU

Geçen Eylül ayında meydana gelen Yemen ihtilâlinin ardından, 8 Şubat Irak darbesi ve 8 Mart Suriye darbesi ile Orta Doğu'da yeni bir gelişmeler zinciri teşekkül etmiş olmaktadır. Son 10-15 yıl içinde bu bölgede buna benzer gelişmeler dizisi birkaç kere daha ortaya çıkmış olduğundan, son olaylar karşısındaki yorumlar, gerek

Geride kalan yıl, önceki yılların getirdiği meseleler tarafından âdeta zapt edilmiştir. Eski yıl, memleketimiz için, her bakımdan çalkantılı bir yıl oldu! Bu çalkantıların etkisi 1964 yılında devam edecektir. Ayrıca, yeni yıla, memleketimiz bakımından son derece ıstırap veren son Kıbrıs olaylarının acısı ile giriyoruz. Soydaşlarımıza karşı girişilen katliâm, insanlığın yüzünü kızartan fiiller, bu derginin, çıktığı günden bu yana savunduğu, gerek içte ve gerek dışta, milletler-arası hayatta, hukuk düzeninin hâkim olması prensibinden gayri insani yollardan çığnenmesidir. İnsanlığın bitmeyen çilesi, sonu hiç gelmeyecekmiş gibi görünen acılar, hep düzen tanımayan, insanlıktan uzak, kuvvete tapan bu gibi topluluklar yüzündendir.

1963 yılı memleketimiz bakımından, bütün olup bitenlere rağmen, yeni yıl için ümit vericidir. Eski yılda memleketimiz, aşırı fikir cereyanlarının, ihtilâl ve karşı ihtilâl hareketlerinin ateşinden, yavaş yavaş sıyrılmış, siyasal rejim bu ateşli hastalığın, nekahat devresine girmiştir. 1964 yılında, bu nekahat devresi başarılı olarak atlatılırsa, sosyal ve ekonomik meselelerimizin halli için, gerekli olan sıhhatli siyasal zemin tesis edilmiş olacaktır.

Forum, geçen yılın olaylarında tarafsız bir gözlemci olarak, koyduğu teşhis ve

içerde, gerek dışarda, şüpheli ve tereddütli davranışlar olmaktadır. Yakın geçmişin gözlemleri bu biçim davranışlara ve yorumlara başlıca dayanağı teşkil etmekte ve meselâ Suriye'deki 8 Mart darbesinin, 1949 danberi, bu memleketteki yedinci darbe olduğu özellikle belirtilmektedir.

Son gelişmelerin bir diğer etkisi de, Doğu ve Batı blokları arasındaki münasebetlerde görülebilecektir. Orta Doğu bölgesinde olayların almış olduğu yön, tabiiyle Sovyetler Birliğinin hoşuna gidecek cinsten değildir. Hareketlerin komünist aleyhtarlığı niteliği, şüphesiz Birleşik Amerika'nın sempatisini üzerine çekecektir. Kaldı ki, Kennedy idaresinin, geri kalmış toplumların aşgari zorunlu reform ihtiyaçlarını sempati ile desteklediğini de gözönünde tutmak gerekir. Böyle olunca, Orta Doğu'da bundan sonra bu yönde meydana gelecek gelişmelerin Sovyetler tarafından her fırsatta kösteklenmesi ihtimali mevcut olacaktır. Bu da, tarafsız Arap dünyası ile Batı Bloku arasındaki münasebetlere olum lu bir etki yapabilir.

15 Mart 1963 — Sayı : 215

TAHLİYE VE ÖTESİ

Adli Tıp Meclisi kararı ile, sâbık Reisicumhur Celâl Bayar, altı ay müddetle hapishaneden çıkarılmış bulunmaktadır. Dok torların raporuna göre, Celâl Bayar yüksek tansiyondan ve damar sertliğinden muztarip olup, hapiste kalması hayatı için ciddi bir tehlike teşkil etmektedir. Bu durum karşısında tahliye edilmesi insani bir davranış olmuştur. Hasta ve yaşlı bir insanı hapiste tutmakta ısrar etmek, hem gayri insani, hem de çok faydasız ve mahzurlu bir davranış olurdu.

İkinci af henüz gerçekleştirilmemekle beraber, Kayseri'de bulunan mahkûmların en önemlisi olan Celâl Bayar'ın sıhhi sebepler ile tahliye edilmesi diğer siyasal mahkûmların serbest bırakılmasına yol açması ve böylece memleketi yıllardır işgal eden af dâvasının bertaraf edilmesi bakımından da isabetli telâkki edilmelidir.

1 Nisan 1963 — Sayı : 216

1964 YILINA GİRERKEN

yaptığı yorumlar, ve teklif ettiği çözüm yollarında hemen hiç isabetsizliğe uğramadı denebilir. Bu isabette en büyük faktör, Forum'un titizlikle tarafsız bir gözlemci durumunu devam ettirme azmidir. Teklif ettiği çözüm yolları, bazı ifrat akımlarca güllünc kılınmak istenmiş ise de, sonunda bizzat ifratçılar Forum'un teklifini benimsemiş, ona katılmış, onu savunmuştur. Savunduğumuz ORTA YOL, memleketin kader çizgisi olarak benimsenmiş, aşırı akımlar sürtüşerek aşınmış, derin iz bırakmadan başarı şansı kaybolmuştur. Forum için en büyük mânevi kazanç budur. Bu, memleketimiz içinde sıhhatli bir halin ifadesidir.

Aşağıda bir yıl içinde, Forum'un baş yazılarından parçalar vererek, belli başlı olaylar karşısındaki tutumumuzu topluca aksettirmeye çalışacağız.

1964 yılına memleketimiz ve insanlık için ümit dolu olarak giriyoruz. Geçen yılla bir göz atarsak, ümitsiz görülen dönemlerin başarı ile geçildiğini göreceğiz. Bu izlem bize, yeni yılda karşılaşacağımız güçlükleri yenmede, ümitsizliğe kapılmamakta kuvvet verecektir. Bütün güçlükleri, demokratik bir düzen içinde memleketimizin yenmeğe muktedir olduğu inancıyla milletimize yeni yılın kutlu olmasını dileriz.

BUNDAN SONRASI

Son olaylar üzerine açılan genel iç politika görüşmelerine, seçimden bu yana süren gelen politika tartışmalarımızı bir sonuca bağlayacağı ve bu bakımdan bir dönüm noktası olacağı nazarı ile bakılmaktadır. 5 Nisan günü başlayan genel görüşmenin, 14 saat aralıksız tartışmalarından beklenen hasil olmuş mudur? Bugün her şeyden çok vatandaşın zihnini işgal eden bu sorudur. Bu sorunun cevabını kesin olarak vermeğe imkân olmadığı kanısındayız. Bununla beraber, bir takım olumlu sonuçlara ulaşma yollarını açıldığını ve olaylara, çoğunluğun üstünde birleştiği bir teşhisin konulduğunu söylenebilir. Görüşümüzü açıklamak için biraz gerilere gitmek gerekmektedir.

İkinci koalisyon hükümeti, demokratik düzen içinde memleketin kalkınmasına koyulmayı, temel politika olarak benimsemiş, ancak; bütün gücü ile bu yola yönelmek için geçmişe ait şikâyet konularını, intikal devrinin şartlarını dikkate alarak, tedricen tasfiye etmeği düşünmüştür. 113 sayılı af kanunu, bu düşüncenin bir sonucudur. Fakat, siyasi mahkûmların çoğunluğunun istifade ettiği bu af kanununun arifesinde, A.P. genel af kampanyasını açmış ve açıktan 27 Mayıs öncesi iktidarının devamı olma arzusunun ortaya koymuştur. 15 Nisan 1963 — Sayı : 217

KONSORSİYUM VE HARİCİ BORÇLANMA

1963 finansmanı hakkında Konsorsiyum ile yapılan müzakerelerin henüz sona ermediği malumdur. Şimdiye kadar vâdedilen yardımlar 220 milyon dolara yükselemiştir. Halbuki ihtiyacımız olan miktar 250 milyon dolardır. Üstelik, teklif edilen yardımların bazıları şartları itibarıyla bize uygun gelmemektedir. Forum'da, bundan evvelki sayıların birinde bu mevzu üzerinde durduk ve yardım teklif eden Batı Avrupa memleketlerinin daha anlayışlı davranmalarını talep ettik. Anlaşılan bu mevzular, Mayıs'ta yapılacak Konsorsiyum toplantısında ele alınacak ve bir karara bağlanacaktır. 15 Nisan 1963 — Sayı : 217

PARLAMENTONUN SORUMLULUĞU

Ordu içindeki siyasi kamudânıların büsbütün durmuş olmadığının bir belirtisi sayılabilecek olan son subay tevkifleri dik-kati bir kere daha çok partili demokratik rejimin kaderi üzerine çekti. Aslında parlamenter demokrasi Türkiye'de uzunca bir zamandır çetin bir imtihan geçirmektedir. 14 Mayıs 1950 de uzun zaman iktidarda kalmış bir tek parti iktidarının serbest seçimler sonunda yerini bırakması memleket içinde ve dışında çok önemli büyük bir başarı, dünya tarihinin önemli olaylarından biri olarak alkışlanmıştır. Ancak bazı soğuk kanlı yabancı düşünürler daha ihtiyatlı bir davranışla sadece bu olaya bakarak hüküm vermenin erken olduğunu, Türkiye'de çok partili demokratik sistemin yaşayıp yaşamıyacağını ancak iktidarın seçim yolu ile birkaç defa el değiştirmesi ile belli olabileceğini söylemişlerdi. 27 Mayıs 1960 ihtilali bir bakıma bu düşüncü doğrulayan bir belgedir.

Biz çok partili demokratik rejimi Türkiye'nin tarihi gelişmesinin bu safhasında tek çıkar yol olarak görüyor ve parlamentonun itidarnın ayakta olmasını gerçekten arzu ediyoruz.

1 Mayıs 1963 — Sayı : 218

KANUNLAR VE DOKUNULMAZLIK

Meclisin tatili 13 Mayıs'ta bitiyor. Gündemde bulunan ilk mevzu, 27 Mayıs inkılabı neticesinde kabul edilen Anayasanın ve buna uygun demokratik rejimin kaderi üzerinde etki yapacak önemdedir. Mevzu bahis olan husus şu veya bu milletvekilinin şahsî durumu değil, Anayasa rejiminin korunması ve bu rejimi korumak üzere kabul edilen kanunların tatbik edilip edilmeyeceği meselesidir.

Malûm olduğu üzere, geçen Mart ayında Meclis tatili esnasında, birçok milletvekili memlekette geziye çıkmışlar ve rejim, af, 27 Mayıs konularında konuşmalar yapmışlardır. Bu konuşmaların bazılarında, bazı milletvekilleri 27 Mayıs inkılabına ve onun getirdiği müesseselere şiddetle çatmışlar, bunların meşru olmadıklarını ve olamıyacaklarını iddia edecek kadar ileri gitmişlerdir. Bu şekilde konuşan milletvekillerinin büyük ekseriyeti Adalet Partisine mensuptur.

15 Mayıs 1963 — Sayı : 219

27 MAYIS VE İKTİSADİ HAYATIMIZ

27 Mayıs ihtilalinin üçüncü yıldönümünü kutlarken, bu hareket sayesinde, Türkiye'nin siyasi, sosyal ve hukuki bünyesinde meydana getirilen yenilikler nazarı dikkati celbeden başka konular olmuştur. 27 Mayıs ile beraber, bu sahalarda, yeni Anayasanın kabulü ile tamamlanan önemli zihniyet ve tutum değişikliklerinin vukubulduğu muhakkaktır. Bunların yanında 27 Mayısın mümkün kıldığı diğer çok önemli bir değişme üzerinde lüzumu kadar durulmadığı da görülmektedir. Bu değişme iktisadi tutum ile ilgilidir. 27 Mayıs hareketinin üçüncü yıldönümü münasebetiyle, Türkiyeye muntazam ve sağlam şekilde iktisaden ilerleme kapısını açan bu zihniyet değişmesi üzerinde durmayı faydalı buluyoruz. 1 Haziran 1963 — Sayı : 220

SIKI YÖNETİM

Nasıl hasta, hele hattâ ameliyat olmuş bir insanın, normal bir fert gibi istediğini yemesi veya sokağa çıkması, hattâ ayağa kalkması onun için felâket getirirse, harp içinde olan veya bir isyan tehlikesi atlatmış bulunan bir toplumun da, kişilere normal zamanda tanınan garantilere böyle bir devrede aynen saygı göstermesi, sadece topluma ve fertlere felâket getirir. Bu sebeple, Sıkıyönetim devresinde, «İdarenin yetkileri genişlemekte» ve «kişinin hürriyet alanı daralmakta»dır.

Bir sıkıyönetim devri, ne kadar âdil ve ölçülü yürütülmüş olursa olsun son sözü müz yine şu olacaktır: Temenni edelim ki, memleketimiz başka Sıkıyönetimler görmesin; ve gerek millet, gerek idareciler, Sıkıyönetim devrinden gerekli dersleri çıkar-mış olsunlar!

15 Haziran 1963 — Sayı : 221

MÜŞTEREK PAZAR İLE ANLAŞMA

Türkiye ile Avrupa Müsterek Pazarını temsil eden Daimi Komisyon arasında dört yıldır devam eden müzakerelerin neticesinde, Türkiye'nin bir süre sonra Müsterek Pazar'a tam üye olarak girmesini istihdaf eden bir anlaşma imza edilmek üzeredir.

Müsterek Pazar hareketi Batı Avrupa birliğinin öncüllüğünü teşkil edince Türkiye'nin mevcut gelişmeler ve temayüller karşısında tutumu ne olacaktı? Nazarı olarak Türkiye üç ihtimal ile karşı karşıya bulunuyordu: Birinci yol, Batı Avrupa birliğine katılmak üzere hazırlıklar yapmaktır. İkinci ihtimal, 150 senelik Batılılaşma hareketine arkasını çevirerek Doğu Avrupa felsefesini ve usullerini kabul etmektir. Nihayet üçüncü ihtimal de, Doğu ile Batı bloklarından hiç birine yanaşmayıp, bitaraf ve müstakil kalarak, Doğu ve Batı arasındaki mücadeleye seyirci duruma geçmektir. İşte Avrupa'da bugün beliren istikametler karşısında, Türkiye yukarıda zikredilen üç yoldan birini seçmek ve bu yolu sebat ve azim ile devam ettirmek zorundadır. Tereddütlere, zızzaklara ve yol değiştirme teşebbüslerine bugün artık imkân kalmamıştır. Memleketin gelişmesi ve kurtuluşu muayyen bir yolun seçilmesine ve sebatla bu yolda ilerlemeğe bağlıdır.

1 Temmuz 1963 — Sayı : 222

MAHALLİ SEÇİMLER

27 Mayıs 1960 devrimiyle iktidar el değiştirirken, mahallî idarelerdeki mahallî meclisler feshedilmiş, mahallî idarelerin yürütme ve karar organları merkezden tâyin edilmiş memur tipindeki şahıslara bırakılmıştı. Üç sene önce bu yola gitmekte zaruret vardı. Çünkü merkezdeki iktidar çökmüş, mahallî idareler de merkezi idare gibi, partizan tutumlara, demokrasi dışı, meşruluğu şüpheli tasarruflara girişmişlerdi. Mahallî idareler merkezî idare nezdinde iktidardan yana veya iktidara karşı olmalarına göre birbirinden farklı muamelelere tâbi tutuluyorlardı. Esasen, merkezî idarenin ihtilalle el değiştirdiği bir zamanda, mahallî idarelerin eski hallerinde bırakılmaları düşünülemezdi. Çünkü, devlet bir müessesese olarak yalnız merkezî idareyi değil, mahallî idareleri de kapsar.

Basında belediye başkanlıkları için bütün siyasi partilerin tek aday göstermeleri fikri yer almaktadır. Bu fikrin seçimi plebisit haline getirmekle demokrasiyi boğazlayıcı bir mahiyet taşımaktadır. Kanaatımızca, bu görüşe katılmak demokrasiye veda etmek demektir.

15 Temmuz 1963 — Sayı : 223

GREV HAKKI YÜRÜRLÜĞE GİDERKEN

1961 Anayasasının 47 nci maddesi ile kabul edilmiş bulunan grev ve toplu sözleşme hakkı, 15 Temmuz 1963 tarihinde çıkarılan Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Kanununun 24 Temmuz 1963 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanması ile fillen tatbikata intikal etmiş bulunuyor. Türk işçileri uzun yıllardan beri bu hakkın gerçekleşmesi için şüurlü ve akıllı bir mücadele yapmışlardır. 24 Temmuz Türk işçisinin bayram günü ilan edilmiş bulunuyor. Yayın hayatına başladığı Nisan 1954 tarihinden beri FORUM da her vesileden faydalanaarak grev hakkının memleketimizde de tanınması için fikri alanda gayret göstermiştir.

Her iktisadi gelişmenin temelinde sosyal bir hedef bulunmalıdır. Bunun başka bir şekilde ifadesi, refah bir memlekette yaygın bir durum arzederse kıymet ifade eder. Toplu müzakere ve grev müesseseleri Türkiye'nin ulaşacağı umulan refahı, geniş halk kitlelerine yaymanın bir vasıtası olarak gözümüzde kıymetlidir. Forum olarak onları bu gayeye hizmet edecekleri için en iyi ümit ve dileklerle selâmlıyoruz. 1 Ağustos 1963 — Sayı : 224

BARİŞ YOLUNDA BİR ADIM

Hava, deniz ve uzaydaki nükleer deneylerin durdurulması konusunda 5 Ağustos Moskova'da Sovyet Rusya, Birleşik Amerika ve İngiltere arasında imzalanan anlaşma, İkinci Dünya Savaşının sona erdiği 1945 Ağustosundan beri ilk defa olarak, bütün dünyaya, geleceğe bir ümitle bakma imkânını sağlamıştır. Doğu ile Batı arasında yıllardanberi çatışma veya bir uzlaşmazlık konusu olagelen çeşitli problemlerin kompleksi içinde bakıldığı zaman, Moskova'da imzalanmış olan anlaşmanın konularının devde kulak örneğini teşkil ettiği şüphesizdir. Bugün bütün insanlığın yürekte özlemini duyduğu, dört gözle beklediği gerçek bir barış düzeninin elde edilmesi için aşılması gereken uzun yolların yanında, bu anlaşma ile atılan adım, tabiriyle ancak bir arpa boyu bir mesafe olmaktadır. Fakat en büyük seyahatlerin bile ilk adımıyla başladığını düşünürse, bu yeni gelişme karşısında sevinç duymamak imkânsızdır.

15 Ağustos 1963 — Sayı : 225

KOALİSYONUN GEÇİRDİĞİ BUHRAN

Koalisyon kabinesi sistemi memleketimizin siyasi hayatına 1961 seçimleriyle beraber nisbi temsil usulünün zaruri sonucu olarak girmiştir. Aynı siyasi partilerin veya aynı siyasi partilere bağlı parlamento üyelerinin birlikte hükümet etmek için birleşmelerine koalisyon adı verilmektedir. Koalisyon iftâr mânâsı bakımından «birleşmek, yekvücut olmak» mânâlarına geldiği halde, iç siyasi hukuktaki mânâsı, aynı partilerin geçici bir süre için birleşerek kabine ortaklığı yapmalarıdır.

Koalisyonu buhrana sürükleyen anlaşmazlıklar henüz çözülmemiştir, fakat koalisyon devam etmektedir. Anlaşmazlıkların doktrin farklarından doğmadığı, önemli ve kesin ayrıklara delâlet etmediği bilinmektedir. Koalisyon partileri arasında karşılıklı anlayış zihniyeti hâkim olursa, ayrıkların giderilmesi ve koalisyonun devam etmesi beklenebilir. Cumhurbaşkanının tavsiyesine uyan koalisyon başkanları bu yolda ilk adımı atmışlardır. Memleket menfaatleri bahis konusu olduğu zaman, parti önderleri ve çıkarları bir yana bırakılmaktadır. Bunun hâlâ bir intikal devresi içinde bulunma Türkiye'de demokrasinin geleceği bakımından ne derece ilümlü olduğu tahmin edilemeyecek kadar açıktır.

1 Eylül 1963 — Sayı : 226

BULUTLAR DAĞITILMALIDIR

İktidarın sivil idareye devrinden bu yana geçirilen sarsıntılar, hep demokratik düzene karşı davranışlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin hepsi de, rejimi savunan aynı kuvvetler tarafından durdurulmuş veya bastırılmıştır. Genel seçimlerden sonra, iktidarın devrine karşı olanlar, bu gün, 22 Şubat ve 21 Mayıs olaylarının başlıca öncülleri olarak tanınmaktadır. Kapalı bir rejimde, örtülü kalan bir çok olayların gerçek yüzleri, ancak açık rejimde girilen darbe teşebbüsleriyle halk oyunda, kısmen açıklığa kavuşmuştur. Acık rejimin gizliliklerin kuvvetinden yoksun oluşu, çoğu kere onun zafı gibi görünürse de, gerçekte bu hal, kapalı rejimin kuvveti gibi görünen gizliliklerden çok daha sıhhatli bir güçtür. Çünkü, gizlilikler toplumun çeşitli telâkkilerine uygun düşmediği için saklanılan hususlardır.

15 Eylül 1963 — Sayı : 227

PLANLI DEVRENİN PROBLEMLERİ

İkinci Cihan Savaşından sonra çok parli Batı modelinde demokratik düzene geçişimizde, o zaman iş başına bulunan idare büyük bir basiret göstermiş, siyasi oluşumu demokrasi istikametinde geliştirmiş, 1950 yılı ilkbaharında Türkiye'yi müesseseli anlamda Batıya yakın hale getirmiştir. 1950 seçimlerinden sonra eğer Demokrat Parti, memleketin siyasi gelişmesini aynı yönde geliştirmede samimi olsa ve Türkiye'de iktidarların seçimle el değiştirebileceğinin örneğini verebilse idi, 1960 ilkbaharından bu yana, siyasi düzenimizi yeniden kurmak, bu düzeni sağlam bir zemine oturtmak hususunda sarfedilen bütün gayretler, tasarruf edilmiş olacaktı.

Unutmaya ki, plânın başarısızlığı bu düzen içinde Türkiye'nin kalkınamacağı demek olacak, yalnız ekonomimizin değil siyasi hayatımızın geleceği, sonu meçhul ufuklara yönelecektir. İşte bu sebeple, çeşitli dairelerde çalışan memurlar, teknisyenler, birbirinden farklı partilere mensup politikacılar ve bizzat Devlet Plânlama Teskilâtı uzmanları hep plân esprisinin gereklerini yerine getirmekte seferber olmalıdırlar.

1 Ekim 1963 — Sayı : 228

BUHRANIN ASIL KAYNAĞI

Uzun müddettir yaşadığımız günler çoğumuz için karanlık görünen günler oluyor. teneffüs ettiğimiz havada bir acırlık seziliyor, cemiyetimizde ve basınımda sık sık umumî bezginlik ve ilgisizlik tezahürleri ile karşılaşırız. Pek çok sahalarda kötümserliğe, şüphe ve tereddütlere kapılıyoruz, herhânc bir dâvâvi sonuna kadar basarı ile götürüleceğimize inanmama temavül ediyoruz. baskalarının vantiği veya vapmava tesebbüs ettiği müsnet hareketleri menfi karşılıyor, vardım etmek şöyle dursun, ekseriyetle bunları baltamama çalışıyoruz. Bu davranışlar, bu umumî kötümserlik avdınlarımızın ve bütün cemiyetimizin ciddi bir buhran geçirdiğini göstermektedir. Buhranın sathıdaki tenkileri, huzursuzluğun mes'uliyetini siyasi idarecilere, politikacılara yüklemek şeklinde tecelli ediyor. Geçenlerde bir hasvazımız da bulutların kaldırılmasını temenni etmiştir. Belki de biraz nikbin ve aceleci davranmıştır. Bu vazıda ifade etmeye çalıştığımız gibi bütün bulutların kaldırılmasına ve sîr'atle masmavi öklere kavuşmamız mümkün değildir. Bunun için özkvîzînin ufak bir kısmını görmek dahi bizi zevindirecektir.

15 Ekim 1963 — Sayı : 229

ATATÜRK VE BATI

Türkiye'yi radikal şekilde Batıya çevirmiş ve Batı istikametinde muhafaza etmiş olan devlet adamı Atatürk'tür. Batı dediğimiz zaman siyasi bir zümre veya devletler topluluğundan ziyade bir düşünce tarzını ve bir değer yargıları toplamını kastediyoruz. Devletlerarası siyasi yaklaşma ve dostlukların yüphesiz mânâsı ve fikri cereyanlar ile irtibatları vardır. Bir memleket, sosyal, iktisadi, siyasi bünyesini muayyen bir medeniyetin esaslarına intibak ettirmeyi gaye edinir ve bu yolda gayretler sarfederse elbette, benimsediği temsilcileri olan belli başlı devletler ile dost olmak, onlarla yakın siyasi münasebetlerde bulunmak ister. Bununla beraber, bir memleketin kültürünü ve bünyesini değiştirmek ve muayyen bir istikamete yöneltmek, mutlaka o memleketin, bu istikameti temsil eden devletler ile yakın dost olmasını icabettirmez.

20 nci asrın ilk yarısında Türkiye ile Batı arasındaki münasebetlerin tarihi, Türkiye'nin Batılılaşma dâvasında karşılaştığı problemler ve bizzat Batıdan çıkan anlayışsızlık ve ilgisizlikler, 2 nci Cihan Harbinden sonra aynı yolu tutmuş olan Asya ve Afrika memleketleri bakımından ve Batı bakımından misaller ve dersler doludur. 25 inci ölüm yıldönümü münasebetiyle, Batıdan ve Doğudan Atatürk hakkında yollanan mesajları, Batı âlemi ve şimdiye kadar Batının dışına kalmış âlem arasında mütakabil anlayışın başladığını gösteren işaretlerden biri olarak kabul ediyoruz.

15 Kasım 1963 — Sayı : 231

CUMHURİYET 40 YAŞINDA

Cumhuriyet kurulu 40 yıl, onun büyük mimarının bize ebedî veda mesajını gönderdiği andan bu yana 25 yıl geçti. Şaşmaz bir intizamla akıp geçen bu zaman boyutu içine Cumhuriyet çok şeyler sığdırdı. Anadolu dağlarında hayat ve hürriyet için ayağa kalkan, her şeyden aziz tuttuğu namus ve şerefini korumak için silâhına davranan Türk milleti gazâsının defne dalarıyla taçlandırılmış görüldü. Türk halkı ve onun eşsiz başbuğu kökü asırlara dayanan köhne bir monarsinin kuru bir yaprak gibi düşüşünü iste bu zaman levhası üstüne silinmez harflerle yazdı.

Cumhuriyet, sadece halkın temsilcilerinin seçimle iş başına gelmesi, milletin kendi kaderine sahip olması demek değildir. Cumhuriyet, klâsik çağ Yunan filozoflarının belirttiği gibi, bir fazilet idaresidir. Üstün bir ödev duygusunun heyecanıyle, karşılıksız, ivazsız kendini millet hizmetine adanmış illümlü yurddaşların idaresidir.

15 Kasım 1963 — Sayı : 230

GELECEĞİN ADAMI "JOHN F. KENNEDY"

Başkan Kennedy'nin şahsında, yalnız Birleşik Amerika milleti; güçlü ve kudretli liderliğini, hür dünyanın muhasımlarına da kabul ettirmiş, yüksek bir entellektüel güç, medenî cesaret, sarsılmaz karakter ve dengeli bir muhakeme ile bağdaştırmış çağının çok ilerisinde bir lider yitirmiştir. Bütün dünya; kendisini insanlığın sulh, hürriyet ve refah içinde yaşaması amacına adanmış bir idealisti yitirmiştir.

John F. Kennedy, inançları uğrunda öldürülmüş, tarihin büyük fikir ve karakter simaları arasında yer alacaktır. Başkan Kennedy, tıpkı «Fazilet mücadelesi» kitabındaki Amerika'nın fikir ve medenî cesaret kahramanları gibi inançlarının çetin yolunda şehit edilmiştir.

Milletlerde çok görülen geleceğin adamlarının karşılaştığı güçlüklerle boğuştu. Yaptıklarından çok, gerçekleştirecekleri ve verdiği ümitlerle, Amerika'nın ölüm-süz başkanları arasında yer alacaktır.

1 Aralık 1963 — Sayı : 232

Son Yıllarda Sosyalist Ekonomilerde Stok Birikimi

Osman OKYAR

Millî ekonomilerde stok hareketlerinin tespiti ve bunların tefsir edilmesi daima güç ve tartışılmaya müsait bir mevzu olmuştur. Çeşitli memleketlerde stok toplamı değişik unsurları ihtiva etmektedir. Meselâ, Batı Avrupa memleketlerinin sosyal muhasebe sistemlerinde, stok namı altında mevzu bahis olan unsurlar ham madde, yarı mamul ve nihai mamullerdir. Seneden seneye takib edilen husus, fiyat değişimleri tashih edildikten sonra, bunların kıymetlerin de vuku bulan hareketlerdir. Böylece sene başında ve sene sonunda stokların kıymet (dolayısıyla miktarlarında) bir artış vuku buldu ise, bu fark o senenin yatırımının bir unsuru kabul edilir ve o senenin toplam harcamasına bu şekilde geçirilir. Diğer taraftan, Doğu Avrupa memleketlerinin sosyal muhasebe sisteminde, stoklar, yukarıdaki unsurları ihtiva etmekle beraber, tamamlanma halinde olan yatırımlarla bitmemiş inşaatın kıymetini de ihtiva ediyorlar. Bu memleketlerde, stratejik ihtiyatların kıymeti de stoklara ilâve edildiği anlaşılmaktadır.

Millî gelir ile stoklar arasındaki rispet bazı bakımlardan bize, ekonominin sıhhati hakkında fikir verebilir. İktisadî gelişmenin neticesi olarak, millî gelir dahilinde stok hareketlerinin nisbî önemi artar; bu husus, hem madde ve mamul stokları için, hem tamamlanmış inşaat için varittir.

Bu incelemede, Doğu Avrupa'nın sosyalist ekonomilerinin bazılarında, madde ve mamul şeklindeki stokların değişmelerini tetkik edeceğiz, bunları Batı Avrupada benzer hareketlerle mukayese edeceğiz ve bazı neticelere varmaya çalışacağız. İncelemede, Birleşmiş Milletlerin Avrupa İktisadî Komisyonunun 1962 raporundaki verilerden geniş ölçüde istifade edilmiştir (x). Bunu takibedecek diğer bir incelemede, bitmemiş inşaat ve tamamlanma halinde olan yatırımlar meselesi ele alınacaktır.

Bazı Doğu Avrupa memleketlerinin sosyal muhasebesinde toplam stoklarda, sabit yatırımların tamamlanmamış kısmı, madde ve mamullerin stok hareketleri kısmından ayrılabilir. Böylece endüstri ve ticarete stok hareketleri hakkında bir fikir edinmek mümkün olmaktadır. Aşağıdaki tabloların birincisinde, dört memlekette millî gelir, yatırım, stok ve ihtiyatların artışı ve bitmemiş yatırımlar mutlak kıymetler olarak verilmiştir. Rakkamlar, her memleketin millî parası olarak ve milyar olarak.

	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Bulgaristan (1957 fiyatları)						
Millî gelir	31,0	33,8	43,7	44,9	—	—
Sabit yatırımlar	3,8	3,7	6,2	6,9	—	—
Stok ve ihtiyatlar artışı	2,4	2,9	6,9	5,5	—	—
Bunun içinde :						
Bitmemiş yatırım	-0,3	0,8	1,9	3,4	—	—
Macaristan (Cari fiyatlar)						
Millî gelir	112,3	107,7	126,5	143,1	147,4	155
Sabit yatırımlar	9,2	11,5	19,3	26,4	24,4	27
Stok ve ihtiyatlar artışı		4,4	8,0	9,5	13,1	16
Bunun içinde :						
Bitmemiş yatırım		-0,6	10,0	2,0	1,4	—
Ticarî stoklar		2,2	-0,6	2,0	—	—
Polonya						
Millî gelir	320,4	332,8	355,7	390,2	419,3	—
Sabit yatırımlar	49,0	53,8	62,9	77,0	82,6	—
Bunun içinde :						
Stok ve ihtiyatlar artışı	25,7	23,7	21,6	26,4	31,3	—
Bitmemiş yatırım	10,8	7,4	—	—	—	—
Sovyet Rusya (cari fiyatlar)						
Millî gelir	—	—	132,9	142,1	151,2	160
Sabit yatırımlar	—	—	22,8	25,3	25,4	28,5
Stok ve ihtiyatlar artışı	—	—	12,8	12,9	17,3	18,5
Bunun içinde :						
Bitmemiş yatırımlar	—	—	1,5	2,4	3,4	—

	Millî gelirin % si olarak		toptam stoklar		
	1955	1960	1955	1960	
Bulgaristan	4,8	4,7	Belçika	-0,1	1,0
Doğu Almanya	1,5	2,0	Fransa	1,4	2,9
Macaristan	10,2	5,2	Yunanistan	1,8	-0,5
Polonya	6,9	6,9	İtalya	2,1	2,5
Sovyet Rusya	—	7,4	İngiltere	2,6	3,8

Bitmemiş yatırımlar dahil, stok ve ihtiyatlardaki artışların millî gelirdeki hisselerinin seneden seneye çok değiştiği görülüyor. Maamafih,

son üç sene zarfında, bu unsurun millî gelirdeki payı % 6 ilâ % 10 arasında olup, istikrar peyda etmek temayülünü gösterir.

Denilebilir ki, bitmemiş yatırımlar stok toplamından tenzil edilse dahi, millî gelirin stok ve ihtiyaçlar artışına giden nispeti, Doğu Avrupa memleketlerinde Batı Avrupa memleketlerine nazaran çok yüksektir. Bu hususta fikir edinmek için, aşağıdaki tabloda, hizmetler hariç maddî millî gelir dahilinde, stok artışı ve tamamlanma halinde olan işler şeklindeki yatırımın nispetleri, bazı Doğu Avrupa ve Batı Avrupa memleketleri için gösterilmiştir:

Görülüyor ki madde stokları ile tamamlanma halinde olan işlere giden yatırım nispetleri 1955 ve 1960 senelerinde, Doğu Avrupa memleketlerinde, Batı Avrupaya nazaran umumiyetle çok yüksek olmuştur. Doğu

	1955	1960
Belçika	-0,1	1,0
Fransa	1,4	2,9
Yunanistan	1,8	-0,5
İtalya	2,1	2,5
İngiltere	2,6	3,8

blokunda Doğu Almanya bir istisna teşkil etmektedir. Diğer sosyalist memleketlerde stok artışına ayrılan millî gelir nispetleri, Batı Avrupada-

kine nazaran, seneye ve memlekete göre, bir veya iki misli fazladır. Şu halde, sosyalist ekonomilerde, anormal derecede yüksek stok yatırımları ile karşılaştığımız şüphesizdir. Bu durumun sebepleri nedir? Yukarıda ifade ettiğim gibi, tamamlanmamış yatırım ve inşaat mevzuu ikinci bir incelemede ele alınacaktır. Bu tamamlanmamış işlerin, sosyalist ekonomilerde yatırımların fazla yüksek bir nispetine ulaştırılması keyfiyetini şimdilik kenara bırakalım, endüstri ve ticaretteki stok hareketleri üzerinde duralım.

**

1950 yi takip eden yıllarda, Doğu Avrupa memleketlerinde, endüstri ve ticaret sahalarında ham madde ve mamul stoklarında vuku bulan hızlı artış, bir derceye kadar iktisaden isabetli bir hareket teşkil ettiği kabul edilmelidir. Evvelâ, bütün bu memleketlerde iktisadî gelişme hızla cereyan ediyordu. Bu gelişmenin icabı olarak, sınai teşebbüslerde stok seviyelerinin artırılması tabii karşılanması lâzım gelen bir olay idi. Saniyen, II nci Dünya Harbini takip eden yıllarda, istihlâk mallarının temininde büyük sıkıntılar çekilmiş, her sahada darlık ve yokluklar müşahade edilmişti. Binaenaleyh, 1950 yi takip eden yıllarda Ticaret şebekelerinde stokların kifayetli seviyelere yükseltilmesi icabetmiş idi. Stoklardaki hızlı gelişmenin ikinci sebebi bu idi.

Ancak bu sebepler, 2 nci Dünya Harbinden sonra kendilerini fevkalâde olarak hissettiren sebepler olarak fabul edilebilir. Vakit geçtikten ve normal stok seviyeleri teessüs ettikten sonra, endüstri ve ticaret sahalarında, stokların istihsal artışı nispetinde büyümeleri için sebep kalmaz. Sosyalist ekonomilerde, vaziyet normale avdet edince, fabrika müdürlerinin malzeme ve ham madde ihtiyatları biriktirmekte endişelerinin azalacağını beklemek doğru olurdu. Ticaret şebekelerinin daha iyi işlemeleri de stok ihtiyaçlarının azalmasına sebebiyet vermesi gerekirdi.

Oysa, son senelerde durumun aksi istikamette inkişaf ettiği ve stok şeklinde birikimin optimum seviyenin üstünde olduğu gibi plân hedeflerini fazlasıyla aştığı görülmektedir.

Bu temayülün sebeplerinden biri

plânlamadaki hatalardır. Stok teşkil mevzuu plânlama için en güç mevzulardan biridir. Ayrıca, istihlak ve yatırımın seviyeleri hususunda plânların tatbikinde yapılan çeşitli hataların neticelerinden biri stokların, plânda gösterilen seviyeden inhiraf etmeleri olmuştur. Yıllık plânlarda stok şeklindeki yatırım için tespit edilen seviyenin arka arkaya her sene mühim ölçüde aşılmasının mânası, millî gelirdeki büyümenin kısmen, donmuş kıymetler veya istenmeyen malların istihsalı yolu ile temin edildiğidir. Bu "gösteriş için istihsal" endüstride ve ticaret şebekesinde aşırı stok birikimi şeklinde tezahür ediyor.

Aşırı stok birikimi, sosyalist ekonomilerin organizasyonunda beliren iki önemli kifayetsizlikle irtibatlandırılabilir. Endüstride, ham madde ve malzemenin merkezden fizikî tahsislere göre tevzi edilmesi sistemi, ileri bir gelişme safhasında endüstriler arasında karışık münasebetlerin belirmesi üzerine, müessiriyetinden kaybetmiştir. Saniyen, hayat seviyesinin yükselmesi ve arzın artması neticesinde, daha evvel satıcılar lehine mevcut olan şartlar ortadan kalkmıştır. Diğer taraftan istihsalin bünyesini ve malların fiyatlarını değişen tabiye intibak ettirmek çareleri bulunamamıştır.

Görülüyor ki, sosyalist ekonomilerde ham madde ve nihai mamul stoklarında son yıllarda vuku bulan hızlı artışlar, bir yandan yetersiz plânlama usullerinin, diğer yandan bünyevî değişmelerin neticeleri olmuştur.

Durumun ciddiyeti meydandadır. Son senelerde Sovyet Rusyada plânlama usullerinde teklif edilen değişmelerin amacı, kısmen yukarıda tahvil edilen stok birikimine bir çare bulmaktır. Müteakip incelemede sosyalist ekonomilerde bitmemiş yatırımlar meselesini ele alacağım. Sonuncu bir incelemede bu problemlerin mânası üzerinde ve bunların düzeltilmesi için teklif edilen hal çareleri üzerinde durmak istiyorum.

(x) Bak. Economi Survey of Europe in 1962. Part 1. The European Economy in 1962, Emonomic Commission for Europes Geneva 1963.

Başgöz Etme Zamanı

Mehmet SEYDA'nın

Hikâyeleri

Yeditepe Yayınları arasında

ÇIKTI

Fiyatı: 200 kuruş

Sür'at, Kolaylık ve Emniyetin Sembolü Olan

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

Her türlü Banka Muameleleriniz için emrinizdedir.

**YAŞADIKÇA HER YIL GELİR
LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR**

ve

**ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ, İLE
TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI**

Türkiye'de ikramiye isabet ihtimali en fazla olan Banka

SİZ DE ORADA BİR HESAP AÇTIRINIZ

VADELİ HER 50 ve VADESİZ HER 100 LİRAYA BİR
KUR'A NUMARASI VERİLİR.

(Forum — 210)

Ne Diyorlar?

Mevlânâ Rumi ve İktbal

(17 Aralık 1963 tarihinde Hacettepe Tıp Fakültesi Konferans Salonunda, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi'nin ölüm yıldönümü münasebetiyle yapılan toplantıda Pakistan Büyükelçiliği Basın Ataşesi Şerif-el-Hasan'ın konuşması)

Muhterem Başkan, Bayanlar ve Baylar, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi'nin 690 ncı ölüm yıldönümü münasebetiyle bana Urduca bir konuşma yapmak şerefini bahşeden Ankara Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Başkanı Sayın Prof. Feridun Nafiz Uzluk'a teşekkür etmeyi en önemli bir vazife addetmekteyim. Bazılarınızın da hatırlayacağı gibi, 1950 ve 1951'de aynı münasebet ve mevzuda konuşmuş olan Pakistan'ın ilk Türkiye Büyükelçisi Ekselâns Beşir Ahmed'in takip ettiği yolda yürümek benim için ayrıca bir mazhariyettir.

Bugün Mevlânâ Rumi Pakistan'da da anılmaktadır ve buradaki merasimde Pakistan'ın da temsil edilmesi memnuniyet vericidir.

Hind-Pakistan Yarımadasındaki Müslüman kültürünün vârisleri olan bizler, Mesnevi'nin ilk şerhinin dünyanın bu bölgesinde, 1276 da, yani Mevlânâ'nın ölümünden sadece üç yıl sonra, Yarımada'ya hicret eden Mevlânâ'nın müridlerinden Ahmed Rumi tarafından yazılmış olması ile gurur duymaktayız. Mesnevi ve Divan'ın ilk basılı nüshaları da yine Yarımada'da neşredilmişti. Prof. Nicholson'un Mesnevinin İngilizce tercümesindeki bibliyografyasından da anlaşılabilceği gibi, asırlar boyunca ecdadımız Mesneviyi derin bir bağlılıkla tetkik etmiştir, sayısız şerhlerini, nesir ve manzum tercümelerini ve seçmelerini yapmışlar ve Mesnevi'den ilham alarak veya ona benzeterek yeni mesneviler yazmışlardır.

Hind-Pakistan Yarımadası kütüphaneleri, Mevlânâ'nın paha biçilmez el yazması eserlerini ihtiva eder. Mesnevi'nin, 1312'de yani yazarının ölümünden sadece 40 yıl sonra, elle yazılmış tam ve nadir bir nüshası bundan kısa bir müddet önce bulunmuştur.

Bugün dahi, az bir Farsça bilgisine sahip her münevver Pakistanlı, Mesnevi'nin birçok mısralarını ezbere bilir ve bunları atasözleri gibi muhtelif vesilelerle kullanır. Edebî yazılar ve konuşmalar ekseriya Mesnevi'den alınan vecizlerle süslenir.

Mevlânâ'ya bu bağlılık eski bir ananın devamıdır. 15 inci asırda Bengal'de yaşamış olan Müslüman bir şair, Brahmanların dahi Mesnevi'yi okuduklarından bahsetmektedir. Tarihte kaydedildiğine göre, İmparator Evrengeç, huzurunda Mesnevi okunduğu zaman vecd içinde göz yaş dökermiş. 18 inci asırda yaşamış olan bilim adamlarından Lucknow'lu Bahr-ul-Ulum Abd-ul-Ali, Mes-

nevi'nin İbni Arabi'nin vahdet-ul-vücut felsefesinin ışığı altında hacimli bir şerhini yazmıştır. 50 yıldan fazla bir müddet önce meşhur âlim ve tarihçi Şibl Numani, Mevlânâ'nın mevsuk bir tercüme halini yazmış ve bu eserinde onun şiirlerini modern bir zaviyeden ele almıştır. Merhum Prof. Abdul Hekim'in bundan 30 yıl önce yazdığı "Rumi'nin Metafizigi" adlı şaheseri bu sahada hâlâ en mühim eserlerden sayılmaktadır. Yakın zamanlarda Pakistanlı bir diplomat, Afzal İktbal, münevver çevrelerde çok iyi karşılanmış olan "Rumi'nin Hayatı ve Fikri" isimli kitabını yayınlamıştır.

Fakat modern dünyada Mevlânâ'nın en orijinal ve belli başlı tefsircisi şair ve filozof İktbal'den başkası değildir. Mesnevi'nin eski tarzdaki şerhlerinin sayısının çok olmakla beraber, eserin ruhunu aksettiremediklerinden şikâyet eden İktbal, bunu modern fikre uygun bir şekilde tekrar tefsir etmeyi üzerine aldı.

İktbal, Mevlânâ'nın dünyevi hayatı terk etmeyi vaaz etmekten ziyade, Eşref-ul-Mahlukat olan İnsan'ın yaratılmasındaki ilâhi meşiyetin yerine getirilmesi için hayata tam olarak katılmasını müdafaa ettiğini göstermiştir. Mesnevi:

**Çist Dünya? - ez Huda gafil buden -
Ney kumaş u nukra u ferzend fi zen
(Dünya nedir? - Huda'yı ihmal etmek -
Kumaş, para, çocuk çocuk değildir)
demez mi?**

Gerek Doğu ve gerek Batı ilminin çöşmesinden kanarak içmiş olan İktbal - en iyi misali Şiraz'lı Hafız'ın nefis fakat uyusturucu melodileri olan - insanın kaderine teslim olmalı, atalet ve rehavet gibi menfi vasıflara teşvik eden tasavvufa karşı idi. Mesnevi'nin hayata karşı menfi ve pasif bir tavır yerine müsbet ve dinamik bir tavır vaaz ettiğini keşfedince, İktbal irfan ve rehberlik için derin bir hürmetle Mevlânâ'ya dönmüştür. Önceden takdir edilmiş meçhul bir kadere boyun eğmek yerine Mesnevi, İnsanlığı Allahın Naibi olarak, kendi istikbaline şekil vermeye sevkeder. Aynı zamanda insanı, kendini herşeyden mahrum ederek ve bütün insanî ihtiraslarını başki altında tutarak korkakça ve egoistçe ferdi halâs aramaktansa, Ona Allahın yeryüzündeki Vekili olarak, gizli kalmış istidatlarını en yüksek dereceye kadar geliştirmeyi ve tabiate hâkim olmayı ilham eder.

İktbal, Rumi'nin felsefesinde sadece inihâl etmiş Müslüman Şark'ın değil bütün insanlığın yeniden ihyasının sırrını keşfetmiştir. Bir taraftan Şarkın dünyevi hayatı ihmal ederek mübalağalı bir şekilde ruhaniyet üzerinde durmasından muzdarip olduğuna inanırken, İktbal, diğer taraftan da Garb'ın faz-

la maddiyatçılık yüzünden bir felâkete doğru gitmekte olduğu fikrindeydi. Rumi'nin rehberliğinin ışığı altında İktbal, Aşk ve İman ile beslenmeyen Aklın Şeytanî olduğuna inanmıştı. İktbal'in, maddî menfaatler peşinde egoistçe koşmanın sonu hakkındaki kehaneti Birinci Dünya Savaşı şeklinde hakikat olmuş ve İkinci Dünya Harbi ile teyid edilmiştir. Atom bombasından sonra insanlığın kobalt ve hidrojen bombaları ile tamamiyle yok olması tehlikesi başımızda dolamaktadır.

Bu hayat görüşünde İktbal Goethe'yi Rumi'ye çok yakın bulmuştur. Zengin hayalli şiirlerinden birinde İktbal Goethe ile Rumi'yi karşı karşıya getirir. Bu şiirinde Goethe Rumi'ye "Faust'unu okur Rumi de onun Mefisto'yu takbihini tasvib eder.

Rumi ile tamamen aynı fikirde olan İktbal, Aşk ve İman'ın yardımı ile süratlenen sezgi hissini, mantıkî muhakemenin yavaş yolla varacağı hakikatlere daha çabuk varacağına inanmıştır.

Rumi bu fikrini ne kadar zarif bir şekilde ifade eder:

Çend hâni hikmet-i Yûnânîyân?

Hikmet-i imâniyân ra hem bi-hân.

Pây-i-İstidlâliyân çûbin buvad,

Pây-i-çûbin saht bi-temkin buvad.

(Yunan felsefesini daha ne kadar okuyacaksınız İman sahibi insanların da Hikmetini öğren. İstidlâlcilerin bacakları takmadır, Takma bacaklar hiç de vakur değildir.)

Mistik şairlik ile pratik filozofluğu benliğinde birleştirmiş olan İktbal meşhur mesnevi "Esrar-ı-Hudi"yi kendisine bir hayalde gözüken Mevlânâ'nın tavsiyesi üzerine yazdığı iddia eder. Bu şiirde İktbal'in ana fikri, insanın, benliğinin sınırlarını anlayarak ideallerini her gün daha mükemmelleştirmesi ve erişilemeyeceğe erişmesidir. Kitabının ilk sahifesinde bu temel veciz bir şekilde Mevlânâ'nın Divan'ında alınan aşağıdaki mısralarla ifade eder:

**Di Şeyh ba çirag hemi geşt gird-i-Şehr,
"Kez dâm u ded melûlem u İnsânem arzûst".
Güftend, "yâft mi neşevend cüstem ma;"
Güft, "ân ki yâft mi neşevend ânem arzûst!"
(Dün gece Şeyh bir lamba ile şehirde dolaşuyordu
"Hayvanlardan bıktım, İnsan arıyorum" di-yordu.**

**Dediler ki "Biz onu aradık fakat bulamadık".
O cevap verdi "Ben bulunamıyanı arıyorum.")**

İktbal'in Esrar-ı-Hudi'si ve bunu takip eden diğer eserleri Mesnevi'den aksisedalarla doludur. İktbal sık sık zaman ve mekân, cebir ve ihtiyar, tabiat ve Allah ve insan tabiatı hakkındaki metafizik problemleri Mesnevi'nin ilham verici mısraları ile çözer.

İktbal'in Ruhani Rehberi, Dante'nin "İlâhi Komedi"sine benzeterek yazdığı "Cavidname" isimli şaheserinde baş rolü oynar. Virgil'in Dante'yi Cennet, Cehennem ve Araf'a götürdüğü gibi, Mevlânâ da İktbal'i semavî bir seyahate çıkararak Yedi Seyyare'yi gezdirir ve buralarda geçmişin büyük adamlarının ruhları ile felsefi konularda konuşurlar. Çok değişik memleket ve çağlara ait bu ruhlar arasında Buda, Nietzsche, Lord Kitchener, Said Halim Paşa, Zerdüşt, Nadir Şah Afşar ve diğerleri vardır.

Diğer manzum eserlerinde de İktbal asırlar boyunca Doğuda ve Batıdaki fikir ce-

reyanları hakkındaki fevkalâde bilgisini belirtir. Mesnevi'nin ilhamı ile İkbâl'in Plato ve Aristo, Hegel ve Kant, Karl Marx ve Lenin'in yanısıra İbni Sina, Abd-ul-Kerim Cili, Şehabuddin Suharvardi ve Mansur Hallac'ın ince tahlillerini yaptığını görüyoruz.

İlim ve Din arasındaki zahiri tenakus 20 nci asırda hemen hemen halledilmiş gibidir. Einstein'ın İzafiyet Teorisi ile Max Planck'ın Quantum Teorisi Zaman ve Mekân ile Madde ve Aklın mekaniki izahatının asılsızlığını ortaya koymuştur. Kâinatın izahında Sir James Jeans, Sir Arthur Eddington ve A. N. Whitehead gibi tanınmış düşünürler de Tasavvufun hududuna varırlar.

Birçok münekkidler yanlış olarak, İkbâl'in düşüncesinin Batılı kaynaklardan gelişmiş olduğu fikrine kapılmışlardır. Meselâ bazıları İkbâl'in İnsan-ı-Kâmil'inde Nietzsche'nin Üs-

tün Adam'ının aksini görür. Halbuki İkbâl Batı'dan kazandığı bilgileri kabul etmekle beraber, ilhamını, hiç bir şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde Şark'tan aldığını ifade eder. İkbâl, meselâ Darwin'in Tekâmül, Nietzsche'nin Üstün Adam, Einstein'ın İzafiyet ve Bergson'un Elan Vital Teorilerinin tohumlarını Müslüman düşünürlerin ve bilhassa Rumi'nin yazılarında bulmuştur.

Rumi, İkbâl'e dinamik felsefesini öğreten mükemmel bir hoca idi. İkbâl'in felsefi düşüncesinin ve pratik aklının hayatîyeti ve yaratıcılığına en büyük delil Pakistan'ın Manevi Babası oluşu değil midir? İkbâl de düşüncelerinin kaynağının Mesnevi olduğunu cömertçe ve açıkça kabul ettiğine göre, Mevlâna Celâleddin-i-Rumi'nin Pakistan'ın Manevi Büyükbabası olduğunu söylemek hakikaten uzak mı olur?

letine girişiyordu. Antikacıların sayısı da birdenbire sayılamayacak kadar arttı, ve yurdun dört bucağına dal budak saldı. Kentlerde ve kasabalarda kuyumcular aynı zamanda birer antikacı oluverdi. Bütün bunların sonucu, köylü, bu bezirgânların teşvikiyle bütün ören yerlerinde gizli kazılar yapmağa başladı. Köylü kolay para kazanmanın yolunu bulmuştu. Resmî kazı alanlarında yeterli korunma tedbirleri alınmadığından, buralarda da eski yapıt korunsunluğu aldı yürüdü. Yurdun kömürden de, petrolden de, hattâ altın madenlerinden de değerli olan bu eski çağ kalıntılarından yükte hafif, pahada ağır olanları sistematik şekilde yurt dışına taşınmağa başlandı. Bu durum, son on yıl içinde gittikçe artan ölçülerde, âdeta çığ gibi büyüyerek, sorumluların ve sayın yöneticilerin hiç, ama hiç farkında olmadıkları ulusal bir dram, millî bir felâket haline geldi.

Müzeler bir şey yapamıyordu. Çünkü ellerinde gizli kazı yerlerine vaktinde yetiştirmek için ne yeter sayıda eleman, ne yeter sayıda araç vardı. (Hiç araç yoktu demek daha doğrudur.) Müzeler Genel Direktörlüğü bir şey yapamıyordu, çünkü ellerinde dayanacakları bir yasa yoktu. Savcı bir şey yapamıyordu, çünkü Nuhan kalma bir asarı atika kanunu antika alım satımına yasaklamıyordu. Ve antikacı, yurdu altın ve döviz kaçakçısından kat kat büyük zararlara sokmasına rağmen, sırtını Anayasaya vermiş, asırdide eski yapıtlar yarasının boşluklarından yararlanarak, çalışma özgürlüğü teranesiyle «craiy faalliyette berdevamdu».

Kamyon töreninden sonra Müdürün odasından çıktık. Aziz dostum, değerli bilim adamı, önemli kazılarıyla dünyaca ün yapmış arkeolog Raci Temizer, masasının üzerinde duran, yeni yayınlanmış bir kitabı bana uzattı. Eski İran (2) adını taşıyan ve Fransız baskı sanatının yetkin bir örneği olan kitabın 161 inci sayfasına bir işaret konmuştu. Bu sayfada altın ve gümüşten yapılmış, kültür ve sanat tarihi bakımından maddî ve mânevî değeri ölçülemeyecek kadar yüksek bir içki kabının renkli bir resmi vardı. Altındaki yazıda Sinop - Trabzon arasında ele geçtiği ve bugün Paris'te özel bir koleksiyonda yer aldığı bildiriliyordu.

Bu yapıt yurdumuzdan kaçırılan ve genellikle nerden geldiği belirtilmeden müzelerde ve özel koleksiyonlarda büyük bir gizlilikle saklanan yüzbinlerce yapıttan sadece biriydi. Ve değeri, az önce Müzeye armağan edilen kamyonun müceddet acenta satış bedelinden kat kat üstündü. İşte bu ve buna benzer nice süs eşyası, figürinler, cam avadanlıklar, küçük boyda mermer heykeller, stele'ler, paralar, toprak kaplar, altın ve gümüş kaplar, nekropol soyucularının kazmaları altında, darma dağınık, gün ışığına çıkarıyor ve derhal yurt dışına kaçırılıyordu. Kültür evreni bilimsel bir çok kazının getireceği yeni bilgilerden yoksun kalıyor, ve bizim yönümüzden en acısı, müzelerimiz zenginleştirilecek değer biçilmez hazinelerden yoksul bırakılıyor. Nice Louvre ve British Museum'ların antik çağ bölümlerini gölgede bırakacak değerde sayısız parçaları, bilgisizlik, so-

Kültür ve Sanat

Mehmet Metin NİGAR

bir tören ve bir şarap çanağı

En küçük bir arsa ve barakanın sahibi vardır da, milletin, dolayısıyla medeniyetin malı olan tarihi eserlerin, maalesef, bizde sahibi yoktur.

Muzaffer Ramazanoğlu

Geçen Ağustos ayının 24 ünde Ankara'nın ünlü Arkeoloji Müzesinde yurt çıkarı bakımından büyük önemi olan bir olay yer alıyordu. İlk bakışta niteliği pek kolay anlaşılacağı için, daha doğrusu, kültür ve uygarlığı ilgilendirdiği için, ne sorumlu kişiler, ne de gazeteciler en ufak bir ilgi göstermediler. Olay şuydu: Amerika'nın Avrupa'daki ihtiyaç fazlası araçlarından bir kamyon Arkeoloji Müzesine armağan ediliyordu. Ne olurmuş bir kamyondan, diyecekler kuşkusuz çoğunlukta. Halbuki yurt çıkarıları bakımından bir arkeolojimizesi için bir kamyonun değeri ölçülemeyecek kadar büyüktür - hattâ bir ya da bir kaç kamyon ile bir kaç Jeep'in ve yeteri kadar şoför ve elemanın. Anlatım:

Yurdumuzun en kısa yoldan kalkınmasının turizm endüstrisinin kurulmasıyla gerçekleşebileceğini kavrayanlar, çok şükür, gittikçe çoğalmaktadır. Şefik İnan dostumuz Meclise turizmi teşvik edici bir kanun getirdi. (Ne zaman onaylanır, o da başka öykü.) Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı, turizmi ön plâna çıkaran bir Turizm ve Tanıtma Bakanlığı niteliğiyle yeniden kuruldu. İlk Turizm Bakanı olarak Nureddin Ardıçoğlu önce geniş bir yurt, sonra uzun bir Batı Avrupa gezisine çıktı. (Bu bakan yerinde ne süre bırakılır? Halbuki, ilk gündenberi tutumuyla, bize, olumlu birşeyler yapacakmış umudunu vermektedir, ilk kez olarak.) Öte yandan yur-

du bir süredenberi bir otel ve motel kurma çabası sarmış gibidir. En şeddâdisinden en gecekonduşuna kadar her yön turist palaslarla doluyor. Yurda her yıl daha çok sayıda turist geldiği de gerçek. Eskiden at, eşek, katır sırtında gidilen bir çok yurt köşesine şimdi motörlü araçlarla varmak kabil. Kısacası daha dün kadar, çeşitli nedenlerden kapalı bir kutu olan Türkiye, her yıl aynı yerleri geze geze bakan Batılı turist için yeni keşfedilmiş bir gezi alanı olmak yolunda. Bunları neden yazıyorum? Yazıyorum, çünkü her açılan yol, her kurulan motel turistleri, Türkiye'nin en zengin varlığı olan eski çağ iskân bölgelerine, dolayısıyla eski çağ yapıtlarına bir az daha yaklaştırmaktadır.

İkinci Dünya Savaşına kadar yurdumuzda antika alım satımı sadece Kapalıçarşıya inhisar edirdi. Turist İstanbul'a gelir, tarihsel yerlerini gezer, İç-Bedesten den alışverişini yapar, giderdi. Sayıları önemsizdi. Giden yapıtlar büyük toplam olmaktan uzaktı. Savaş bitip, büyük sayıda yabancı teknisyen ve uzmanların Türkiye'ye gelmesiyle, yurdun tek antika pazarı Kapalıçarşı ikinci plâna düştü. Eskiden sayısı sınırlı kordiplomatik mensuplarının birinci merakı olan antika koleksiyonculuğu kısa zamanda bu yabancı uzmanlara da buluştu. Ve yabancı uzmanlar özel arabalarıyla yurdu sistematik olarak taramağa başladılar. Kapalıçarşı'da antika çeşitleri azaldı. Fiyatlar ateş pahasına yükseldi (1). Ortada büyük paralar dönmeğe başladı. Antikacı simsarları artık yurt içinde uzun uzun, cerre çıkarmasına, en uzak köylere kadar, en ucra ören yerlerine kadar gezilere, antika toplama sefer-

rumsuzluk, vurdum-duymazlık ve nemelâzımcılık yüzünden heba edip yitiriyorduk. Nasıl müzeler dolusu antik yapıtları ve bu arada Milo Venüsünü, Zeus Sunağını ve Parthenon kabartmalarını Osmanlı İmparatorluğunun çöküntü çağlarında elimizden kaçırmışsak, bugün de, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, ağırlık bakımından belki küçük, fakat sayı bakımından akılları durduran; birer koleksiyon, birer müze halinde toplandığı takdirde değer bakımından nice Milo Venüsünü, nice Zeus Sunağını satın alacak hazineler, Türkiye'yi saran bir iç-politika bunaltısının herşeyi unutturduğu bir dönemde, vatansız defineciler tarafından yurt dışına kaçırılıyordu. Ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinde, resmi sektöre bağlı, turizm dâvasını birinci priorite durumuna çıkarmaya çalışan çevrelerde bile, bunu görecektir, bu ulusal felâketi önleyici tedbirler alacak tek kişi çıkmıyordu.

Dostumun yanından ayrılırken akşam oluyordu. Bir süre Müze bahçesindeki sıralardan birinde oturdum. Anıt - Kabir'in, bu dün olduğu kadar, bugün, yarın ve her zaman herşeyimiz olan insanın yattığı tepenin keskin çizgili silueti erguvanlaşan ufukta gittikçe netleşiyordu. Altında yatan insanın koruyucu varlığı, bu akşam saatinde, kendini daha çok duyuruyor gibiydi.

Atatürk'ü, Atatürk'ün arkeolojiye ve müzeciliğe verdiği önemi düşündüm.

Atatürk bize güzeli, güzel sanatları sevmeyi, sanat yapıtlarını korumayı, tarihsel anıtları yok olmaktan kurtarmayı öğretmişti. Atatürk geçmiş çağların artıklarını değerlendirmeyi, yurdumuzun yük sek çıkarları bakımından, Türk ulusuna vasiyet etmişti. Ve biz pek çok vasiyetlerinde olduğu gibi, bunda da, ona ihanet ediyorduk.

Konuyu Cumhuriyet döneminin başından beri ele almamız ve kırk yıl boyu bilgisizliğimiz, duygusuzluğumuz, vurdum-duymazlığımız ve nemelâzımcılığımızla vandallara ve vatansızlara yurdumuzu kültür ve uygarlık yapıtlarından nasıl ve ne ölçülerde yoksun bırakmak fırsatını verdiğimiz sırasıyla ve bütün çıplaklığıyla (ve yurtsever bir insan için bütün acısıyla) günümüzün sayın yöneticilerinin bilgisine sunmamız gerektiğini düşündüm. Ve bu yazı dizisini, Atatürk'ün tarihe, kültüre, sanata; kültüre ve sanat tarihine verdiği önem ve değeri hiçe sayanların işledikleri günahların kefaretni ödeyebilmek ve geleceğin sorumlu kişilerine hatırlatabilmek için kaleme aldım - Atatürk'ün yirmibeşinci ölüm yılında, onun mânevî varlığından özür dileyerek.

(1) Savaş yıllarında boşalan ve daha 1950'lerde işsizlikten kapanmış dükkânlarıyla silik ve karanlık bir bit pazarı halinde olan İçbedesten, bugün, yeni açılan, parlak ışıklı tezgâh ve mağazaları ve burarlarda serbestçe satılan ve içlerinde çok sayıda müzeliğe parçalar bulunan eski klâsik, orta çağ ve Osmanlı sanat yapıtlarıyla tıklım tıklım dolmuş durumdadır ve İçbedestenden taşan antikacı dükkânları, öbek öbek, Kapalıçarşıya yayılmaktadır.

(2) Edith Porada, Iran Ancien, Albin Michel, Paris, 1963.

Alman Kitaplığının konferans, konser ve tiyatro gibi etkinlikler yanında yılda bir iki tane de olsa resim sergilerine de yer vermesi Türk ressamlarına gösteri olanağı hazırlaması bakımından memnuluk verici bir davranış. Ayrıca, seçme ressamların sergilerinin oluşu işi daha da bir değerlendiriyor.

Geçen yıl Nuri İyem'in sergisi açılmıştı; şu yıl da Alman ekspresyonistlerinin sergisinden sonra genç ressam Sarkis Zabunyan'ın resimleri sergileniyor.

Alman Kitaplığının konser ve konferanslara ayrılmış salonunda panolar hazırlanarak segilere yer vermesini ve sergisi açılacak ressama gösterdikleri ilgiyi övmek isterim. Bu ilgi, Millî Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Galerisinin çoğu zaman sergisiz geçtiği göz önüne alınırsa, daha çok önem kazanır.

Sarkis aslında iç mimari etüd etmiş; ama bu, sadece ekmeğe parası kazanmasına yarıyor. Asıl eğilimi resim. Resmi kendi kendine öğrenmiş. Akademi çıkmazlarına düşmeden en doğru yolu seçerek. Resim öğreniminde iki tehlikeli yol var bence; biri akademik bir eğitimden geçip bir yığın kötü alışkanlıklar edinmek ve bir daha bunlardan sıyrılamamak. Diğeri de her türlü kültürden yoksun kalıp yanlış yorumlara düşerek başka bir bataklığa saplanmak. İkinci tipte, modern resmi anlamayan kişilerin hürs çıkarırcasına onaylamalarının da rolü büyüktür.

Sarkis için iki tehlike de bir şey ifade etmemiştir. Akademik bir öğrenim yapmayışının yanında, resmin geçmişini iyi izleyip doğru yorumlar yapması ve sanatçı duyarlığı ve heyecanına sahip olması onu doğru yola sürüklemiş ve çıkmazlara düşmemiştir. Bunun arkasından hemen şunu söylemek gereğini duyuyorum: Sanatçı başkalarının gözünü boyayan kişi değil; yaptığı işte kendisi için tatmin arayan kişidir. Göz boyayıcılığına girişenler zaten içleri kupkuru olanlardır; kendi içlerine bakmaya korkanlardır.

Sarkis yağlı boya resimleriyle guaşlarını sergiliyor. İlk sergisi bu, Ankara'da. Guaşlarla tualler birbirinden ayrılıyor. Guaşı yağlı boyadan daha iyi kullandığı belli. Tuallerde genellikle kahverengi ve koyu grilerde kalmasına karşın, guaşları daha renkli. Tualleri daha tutuk ve daha az heyecanlı. Daha çok dramatik bir hava taşıyor tualler. Belli ki heyecanına uygun düşecek formlara uzun süreli bir çalışma ile değil de hemen oluveren bir çalışma ile varabiliyor. Bundan yağlı boya ile çabuk çalışılmaz gibi bir anlam çıkmasın; Sarkis'in çalışma tekniğinde yağlı boya çabuk sonuç verecek bir yol olmuyor. Çalışan yine de heyecanın anı hareketlere dökmeli yollu; ama guvaştta sulu çalış-

ma ile elde edilen renk karışımlarına kolayca gidilmiyor. En büyük tualî biçim istifi, renk ve formların dramatik etkisi ile, renk yönünden en başarılı diyeceğim, tual yüzeyinde derinlemesine renk ve doku olanaqları taşıyan bej-kahverengi, küçük boydaki tualî yanında en başarılı olarak kalıyor. Yağlı boya resimlerinde biçim, istif, renk ve biçimlerin ansıttığı doğaya değgin benzeşmeler dolayısıyla ilkel, kaba ve nakşi bir zevkin izleri var.. İri taş parçalarını andıran formların üst üste yığılışı, biraz gayretle beliren, tarih öncesi insanını andıran hantal, kaba figürleri ve sarı kahverengiden öteye gitmeyen ilkel renkleriyle adale kuvvetinin her şeye hâkim olduğu maymun-insan arası yaratıkların yaşadığı çağın izleri.

Bence Sarkis'in asıl resmi ve başarısı guaşlarında. İki yıl önce İstanbul'da sergilediği guaşlarla en yenileri bir arada. İlk guaşlarında disiplin altına alınmamış bir heyecan hâkim olduğu halde son yaptıklarında bilgi, teknik ve duyarlık daha çok önem kazanıyor. Giderek, ilk guaşlardaki eleman bolluğu kayboluyor; parça parça elemanlar birleşip daha büyük formlar meydana getiriyor. Bu, ne yolda tatmin aradığının, ne biçim formun kendine mutluluk getireceğinin bilincine varmak anlamına geliyor. Formlar büyük parçalar halinde birleştiğinde sanatçının duyarlığını gösteren nüanslarla zenginleşiyor. Büyük parçalar yanında büyük boşluklar değer kazanmaya başlıyor. 18, 19, 25, 26, 27, 31 sayılarıyla numaralandığı guaşlar renk, istif, duyarlık ve mutluluk taşıması bakımından en iyileri olarak beliriyor. İlk guaşlarındaki hoyrat ifade bunlarda tek bir duyarlığa ve kesin bir anlatıma dönüşüyor.

Sarkis Zabunyan'ın sergisinin toptan ifadesi, figüratif sanatın ufak tefek izlerini veya kalıntılarını taşıması bakımından non-figüratif bir çalışma sayılamaz. Birçok resminden insan figürünün bazı görünüşleri belli belirsiz bir şekilde sanatçının anlatım araçları arasına giriveriyor. Bu, figüratif sanatın kalıntıları olabileceği gibi henüz bilinç kazanmamış, bir özlemin izleri de olabilir.

Sonuç olarak diyeceğim ki Sarkis Zabunyan'ın sergisi Ankara'da açılan iyi sergilerden birisi ve Sarkis çok iyi şeyler vadeden başarılı bir sanatçı.

Sarkisi kutlar, böyle bir sergiyi Ankaralı resimseverlere sunduğu için Alman kitaplığının tutumunu överiz.

Y. Kemal'in toplum psikolojisi

Son romanı YER DEMİR, GÖK BAKIR (1) ile Yaşar Kemal, yazı dünyasına olağanüstü yenilik ve sağlamlıkta bir eser kazandırmıştır. İlk çağlardan beri bütün toplumlara özge bazı psikolojik özelliklerin bu küçük özlü romanda nasıl incelendiğini göstermeye çalışacağım. Hemen söylemeliyim ki bu üstün sanatçı "Sosyal Psikoloji" ve "Sosyal Antropoloji" bakımından son derece ilgi çeken bir araştırmacı, bir düşünür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşar Kemal bu romanında, insan oğlunun temel ihtiyaçlarını, güven duygusunun önemini ve güvensizliğin bireyde ve toplumda nasıl kaygı (Anxiété, Angst) kaynağı olabileceğini gösteriyor. Güvensizlik ve kaygıdan kurtulabilmek için çabalayan ve doğa (Tabiat) karşısında çaresiz kalan insanın düşünce sistemindeki ilkel özellikler nelerdir? İnsanüstü kuvvetlerin varlığına inanmanın kaynakları nerededir? Ermişler, peygamberler, Tanrılar ve dinler nasıl gelişir ve neye yararlar? Toplumların efsaneleri, düşleri, masalları ve bunlara bağlı bir çok gelenekleri nereden çıkar, neye yararlar? İşte Yaşar Kemal, bilerek veya bilmeyerek son romanında bu sorularla uğraşiyor. Bilerek veya bilmeyerek diyorum, çünkü kendisini tanımam. Şurası gerçek ki yazar, kişinin ve toplumun bilinçli veya bilinç-dışı eğilim, ihtiyaç ve güdülerini, bunları karşılama ve doyurma yollarının ne olduklarını ya az sanatçıya verdiği bir sezi ile seziyor veya bilinçli olarak iyice tanıyor.

Yaşar Kemal, bu romanında da konu olarak Toros köylerinden birini seçmiş. Köylü, her türlü oyun ve kötülüğü yapabilecek bir muhtar Sefer'e kanarak verimsiz bir pamuk tarlasına girmiş ve sonunda eli boş köyüne dönmüştü. Kasabanın Adil Efendi'sine her yıl borçlarını öderlerken bu yıl ödeyememişlerdi. Gelenek bozulmuş, köylü utanılacak duruma düşmüştü. Bir gün Adil gelecek ve alacaklarını isteyecekti. Romanın başlangıcında Yaşar Kemal usta bir dille köylüde gittikçe büyüyen, büyüyen ve genişleyen bir kaygı gelişmesini anlatıyor. Adil'in gelme korkusu ve geleneğin bozulmasına bağlı utanç ve suçluluk duygusu bütün düşüncelerini, duygularını kapsar. Varoluşları tehlikeye girmiştir. Bu yüzden de gerçeği değerlendiremeyen, geleceği kestiremeyen, uygun karar veremeyen bir duruma düşerler. Bu arada gene muhtar Sefer'in öğütüne kanarak tüm eşya, hayvan ve yiyeceklerini mağaralara saklarlar ve Adil'i beklemeye koyulurlar. Adil; bu dakikada, bu saatte, bugün, yarın, bugünlerde muhakkak gelecektir. Kaygı ve korkudan yılan ve kurtulmak isteyen köylünün artık dört gözle beklediği Adil bir türlü gelmez. Mallarını mağaralara saklamakla gülmüş, bir kat daha utanılacak bir duruma düşüklerini görürler. Adil, köylünün gözünde büyük bir cezanın, korkunun temsilcisi olarak büyüdükçe büyür. Yaşar Kemal köylüyü tek tek ve toplum halinde ele alarak bunların içinde gelişen, devleşen, kaygıyı, okuyanın da yaşayacağı kadar canlı bir dille anlatmaktadır.

Yaşayan varlıkların tehlikeye karşı ken-

dilerini nasıl savunduklarını biliriz. İnsanda bu savunmalar biyolojik, psikolojik ve sosyolojik düzeylerde olabilir. Mikroplara karşı kanda akyuvarların artması biyolojik, onur kırıcı olaylardan kaçınma psikolojik, toplumun bir çok yasakları da sosyolojik savunmalara örnek olarak gösterilebilir. İnsan için tehlikeler yalnız dış çevreden gelmez. Kendi içindeki bazı bilinç dışı ihtiyaçlar, dürtüler, çatışmalar da tehlike olabilir ve bunlar insan benliğini son derece tehdit edebilirler. Böyle içrel tehlikelerle karşılaşan kişide dayanılması güç kaygılar ortaya çıkabilir. Bu kaygılara karşı benliğin bir çok karışık bilinç-dışı savunmalarını bu yazımızda anlatmamıza imkân yoktur. Ancak son derece önemli olan bir nokta da: Kaynakları bilinç-dışı olan bu içrel tehlikelerin çoğu zaman dışarda gerçek dünyaya bağlı bilinçli bir etkenle temsil edilmesidir.

Yaşar Kemal Adil'i bir sembol; toplum içinde şiddetli kaygı doğuran etkenlerin bir sembolü olarak ele alıyor. Bu kaygıyı ve onu doğuran etkenlere karşı köylünün savunma yollarını belirtiyor. Adil korkusu gerçekte köylünün içindeki doyumsuzluğun, benliğin zaman ve yer içerisindeki belirsizliğinin ve güvensizliğinin belirtisidir. Psikoloji ile uğraşanlar iyi bilirler ki, çocukluğun ilk dönemlerinde karşılaşılan yoksunluklar, doyumsuzluklar ve kişilik gelişmesine önem vermeyen çocuk yetiştirme yolları bu güvensizliğin ve kaygının gerçek nedenleridir. Adil olayı ancak köylü kişiliğinin temelindeki doyumsuzluğu, güvensizliği ve bunlara bağlı kaygıyı yüzeye çıkarmaya, kamçulamaya yaramaktadır. - Böyle olmasaydı olağan bir alacaklıdan bu değin korkmak ve kaygı duymak anlamsız, gereksiz kalırdı. - Dayanılması güç bir dereceye çıkan kaygının yok edilmesi Adil'in ortadan kalkması ile olamaz. Çünkü Adil daha derindeki tehlike kaynaklarının temsilcisidir. Kişisel ve toplumsal benliğin savunulması için bu kaynakları gerçek veya gerçek dışı bir dünyada yoketmek gerekir. Gerçek dünyada bunu yapmaya köylünün gücü yetmemektedir. Doğa ile ilkel yollarla savaşan köylü doğa karşısında kendisini güçsüz ve çaresiz hissetmektedir. Gerçek dünya (toprak, mevsimler, geleneksel

toplum...) doyumsuzluklarla dolu bir çevredir. İşte Yaşar Kemal, güçsüz ve çaresiz kaldığı kuvvetlere (Adil'de temsil olunan) karşı amansız bir savunma zorunda kalan köylünün en gelenekleşmiş tepkisini anlatıyor: Peygamber güçlü bir ermiş yaratılarak köylünün acı ve doyumsuzluklarla dolu gerçek dünyası değiştirilebilir. Temel sorunları (Çaresizlik - Güvensizlik - Kaygı) çözülebilir. Dayanılması güç bir kaygıyla bunalan Toros köylüsünün de bulduğu çözüm yolu budur. Binlerce yıldan beri ve zamanımızda da köylümüzün, daha doğrusu bütün toplumların bu sorunlara karşı bulduğu bilinç-dışı çözüm yolu temel çizgileriyle aynıdır.

Yıllardan beri muhtar Sefer'le savaşmak ta olan ve romanda usla (Rasyonel) düşüncüyü temsil eden Taşbaşıoğlu Mahmad'in ermiş yapılmasını, onun üzerine kurulan masalları ve genişletilen Efsaneleri Yaşar Kemal unutulmaz bir dille yepyeni bir şekilde anlatmaktadır. Bu arada muhtar Sefer'in, Taşbaşıoğlu'nun ve köylüden daha bir çoğunun kişisel varlıkları, dünyaları ve içrel çatışmaları değme fenomenolojik incelemelere taş çıkartacak bir açıklık ve sağlamlıkla belirtilmiştir. Taşbaşıoğlu kendi isteğine aykırı olarak, köylünün kurduğu bir sürü efsane ve masallarla ermiş yapılmıştır. Taşbaşıoğlu'nun varlığı ile köylünün dünyası güvenli ve doyurucu bir dünya olmuştur. Artık açlık, kıtlık, hastalık, alacaklı... gibi hayat sorunları çözülmüştür.

Romanın sonuna doğru bir çok dinlerin luruluşunda olduğu gibi, karşıt kurallar ve kuvvetlerin baskısı da ilgi çekici bir sembolizasyon ile anlatılıyor. Taşbaşıoğlu'nun içrel ve kaygılarını okurken eski peygamberlerin çatışma ve tereddütlerini, jandarma onbaşısı ve yüzbaşısı okurken de İsa'yı çarmıha gerdirenen kuvvetlerin aracı olan Romalı Asker'i hatırlamak elde değil.

Bir eserin gerçek değerini belirtmeye çalışırken onun bir bütün olarak ele alınmasına inanıyorum. Ülkemizde ve dış ülkelerde YER DEMİR, GÖK BAKIR üzerine çok söz edileceğini ve eleştiricilerin onu bütün yönleriyle inceleyeceklerini umuyorum. Ben yalnızca, bu eserin çağdaş psikoloji bakımından önemini belirtmeye çalıştım.

(x) Ankara Tıp Fakültesi Psikiatri Kliniği ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal İlimler Bölümü Öğretim Görevlisi.

(1) Güven Yayınevi.

Yaşar KARAYALÇIN

halledilmesi gereken bir mesele

Milli Kütüphaneye bağlı olan Bibliyografya Enstitüsü memleketimizin temel bibliyografya çalışmalarının yapıldığı bir merkezdir. Türkiye'de çıkan bütün kitap ve broşürler «Türkiye Bibliyografyası»nda, önemli görülen makaleler ise «Türkiye Makaleler Bibliyografyası»nda yer almaktadır. Forum'un geçen sayısındaki bibliyografya sütunlarından öğrendiğimize göre Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nın 1962 yılına ait 3. fasikülü, Türkiye Bibliyografyası'nın ise 1962 yılına ait 4. üncü ve son

fasikülü yeni yayınlanmış bulunmaktadır. Okuyucu, kütüphaneci ve bibliyografyacıların biran evvel halledilmesini beklediği bir bibliyografya meselemiz vardır: Temel bibliyografya olan «Türkiye Bibliyografyası»nın gecikmeden çıkartılması. Bugünkü duruma göre Türk okuyucuları Türkiye'deki kitap ve broşür yayınlarını ancak bir yıl geriden takip etmek imkânına sahiptirler. Son Türkiye Bibliyografyası 1962 yılına ait olduğuna göre 1963 yılında hangi kitap ve broşürlerin yayınlanmış ol-

duğunu tam olarak bilmek imkânına maa-lesef sahip değiliz.

Gazete ve dergilerin bibliyografya sü-tunları vasıtasıyla Türkiye'deki her çeşit ki-tap ve broşür yayınlarını takip etmeğe im-kân yoktur. Bilhassa genel kültür dışında kalan, gazete ve dergi okuyucularını ilgi-lendirmeyen ihtisas yayınlarını öğrenmek tesadüfe kalmış bulunmaktadır. İlân mas-raflarının yüksek bulunması, resmî ve ya-rı resmî müesseselerin ayrıca ilân yoluna gitme ihtiyacını hissetmemeleri ve yayın-larını duyurmaktan müstağni olmaları da kitap ve broşür yayınlarını takip imkân-sızlığının sebepleri arasında yer almaktadı-r. Yeni yayınları duyurmak maksadile çıkartılan bir iki dergi de zamanında ya-yınlanmadığı için fonksiyonlarını yerine getirememektedir.

Millî Kütüphane Bibliyografya Ensti-tüsü «Türkiye Bibliyografyası»nın yayın-lanmasındaki bazı gecikmeleri önlemeğe ve boşlukları doldurmağa muvaffak olabil-miştir. Düne nazaran şüphesiz daha başa-rılı olmakla beraber bugünkü durum oku-yucuların ve kütüphanecilerin hakiki ihti-yaçlarına cevap vermekten çok uzaktır.

Türkiye Bibliyografyasını yayınlamak-la vazifeli olanların bu bir yıllık gecikme-yi bertaraf etme imkânlarını ciddi olarak ara-malarını rica ederiz. Hizmet hangi saf-hada aksamaktadır?. Türkiye Bibliyograf-yası'ndaki aksaklığın baskı safhasıyla ilgi-li olmadığı kanaatindeyiz. Aksaklık bas-kı safhasında olsa idi bibliyografya hiz-metleri bakımından önemi şüphesiz çok daha az olan «Türkiye Makaleler Bibliyo-grafya»nın baskısını biraz geciktirmek suretiyle «Türkiye Bibliyografyası»nı sade-ce iki - üç aylık bir baskı süresi içinde yayın alanına çıkartmak mümkün olabil-irdi. «Türkiye Makaleler Bibliyografyası» gecikirse gerek okuyucu, gerek araştırmacı ve gerek kütüphaneci sadece bir yardımcı hizmetten mahrum kalmış olur. «Türkiye Bibliyografyası»nın gecikmesi ise doğrudan doğruya temel bibliyografya hizmet-lerini aksatmaktadır.

Türkiye Bibliyografyasının geç yayın-lanmasının sebebi - tahmin ettiğimiz gibi-baskı ile ilgili değilse, o zaman, asıl aksa-ma bibliyografyanın hazırlama safhasında oluyor demektir. Türkiye Bibliyografyası İstanbul'daki Derleme Müdürlüğü ile An-kara'daki Bibliyografya Enstitüsü'nün iş-birliği ile hazırlanmaktadır. Hazırlık saf-hasının teknik meselelerini bu yazımızda ele almak istemiyoruz. Forum sütunları bu konuda izahat vermek ve meselenin hal ta-zımını göstermek isteyecek ilgililere açıktır.

Bir okuyucu ve bibliyografyacı olarak halledilmesi biran evvel gereken müstacel bir bibliyografya meselesi olduğunu ilgili-lere duyuruyor ve bu meselenin 1964 yılı içinde tamamen halledilmiş olmasını te-menni ediyoruz.

Türkiye Bibliyografyası, en çok üç ay-lık bir baskı safhasından sonra, okuyucula-rın ve kütüphanecilerin eline geçebilmeli-dir.

Üçer aylık fasiküllere arama cetveille-rini koymamak hem fasiküllerin hazırlan-ma ve baskı sür'atini arttıracak, hem de arama cetvellerinin yıllık ve birarada ya-yınlanmasına imkân verecek bir hal tarzı olarak da düşünülebilir.

bibliyografya

Derliyen : S. N. ÖZERDİM

Remzi Kitabevi Kültür Servisi'nde iki kitap :

ADALET TARİHİ. Marcel Rousselet'den çeviren : Adnan Cemgil. 127 s. 250 kuruş. (İlkel adalet - Eski Fransa'da adalet - Adalette değişiklik - Modern adalet).

SOSYAL SINIFLAR. Pierre Laroque'dan çeviren : D. Yaşar Gürbüz. 117 s. 250 kuruş. (Sınıf ayrılmalarının genel ve-rileri - Başlıca sosyal sınıfların özel-likleri - Sosyal yapıya ait birkaç mi-sal). (Her ikisi de 1963 ün son ayın-da basılmıştır).

Eleştirme-deneme :

BİR AÇIDAN. Yazan : Mehmet Seyda. İstanbul 1963 Ataç Kitabevi. 71 s. 2 lira. (Hikâye - Roman üzerine, Laclos, Goethe, Kleist, Stendhal, Balzac, Dostoyevsky, Zola, Maupassant, Çek-hov, J. London).

Şiir :

SEVİDEN YANA. Abdullah Rıza Ergüven'in şiirleri. İstanbul 1963 şairin adre-si : P. K. 167 - Yenişehir, Ankara. 80 s. 2 lira.

KAVEL. Hasan Hüseyin'in şiirleri. İstanbul 1963 Ataç Kitabevi. 48 s. 2 lira.

BEN SANA MECBURUM. Attilâ İlhan'ın şi-irleri. 2. basım. İstanbul 1963 Ataç Kitabevi. 111 s. 3 lira.

SÜRELERİN SÖZÜ. Mehmet Kıyat'ın şiir-leri. İzmir 1964 şairin adresi : P. K. 161 - Diyarbakır.. 29 s. 250 kuruş.

Hikâye :

DÜNYADA HARP VARDI. Orhan Kemal'in hikâyeleri. İstanbul 1963 Ataç Kitab-evi. 80 s. 2 lira.

Çevriler (Şiir-Roman-Tiyatro) :

SİNEKLER. Jean-Paul Sartre'in oyunu. Çeviren : Tahsin Yücel. İstanbul 1963 Ataç Kitabevi. 100 s. 3 lira.

BABALAR ve ÇOCUKLAR. Turgenyev'in ro-manı. Çevirenler : Hasan Âli Ediz - Vasıf Onat. İstanbul 1963 Remzi Ki-tabevi. 272 s. 750 kuruş. (İkinci ba-sım).

BAHÇIVAN. Rabindranath Tagore'dan çeviren : İbrahim Hoya. İstanbul 1963 Remzi Kitabevi. 128 s. 250 kuruş. (Altıncı basım).

İnkılâp ve Aka Kitabevleri'nin halk ve genç-lik için çevirileri :

Michel Zévaco'dan : **BORJİYA.** 376 s. ● **TRIBOULET (RAGASTAN'IN OĞLU).** 345 s. Her biri : 750 kuruş.

Jules Verne'den Ferit Namık Hansoy'un çevirileri : **YEŞİL ŞUA.** 2. basım. 204 s. ● **WILHELM STORİTZ'İN ESRA-RI.** 3. basım. 208 s. ● **BİR PİYAN-GO BİLETİ.** 2. basım. 207 s. Her bi-ri resimli, 5'er lira (1963 ün son ayı içinde basılmış kitaplar).

Hukuk-İş :

Fihristli GELİR VERGİSİ KANUNU. Ek ve Değişikleriyle Birlikte Kurumlar Vergisi, Vergi Usul Kanunu. Ve Yatırımlar, Finansmanlar, onu Teşkil ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanun ve Tüzük. Menafii Umumiyye Hâdim Cemiyetler Listesi. İstanbul 368 s. 10 lira.

BELÇİKA'DAKİ TÜRK İŞÇİLERİNİN DURU-MU HAKKINDA RAPOR. Yazan : Mukbil Birerçin (İş ve İşçi Bulma Ku-rumu Genel Müdür Yardımcısı). An-kara 1963 İş ve İşçi Bulma Kurumu. 12 s. Teksir.

Tarih :

BELLELEN. Türk Tarih Kurumu. Temmuz 1963. 107. sayı. 367-559 s. resimli. 30 lira. (Makaleler, Tebliğler, Çeviri, Bib-liyografya, Haberler).

Halk için, Koçu Yayınları'ndan bir kitap :

HAŞMETLİ YOSMALAR. Yazan : Reşat Ek-rem Koçu. İstanbul 1963 Adres : P. K. 419 - İstanbul. 80 s. 3 lira. Resim-ler : Sabiha Bozçalı.

Çocuklar için :

YANKI YAYINLARI'nın beş yeni kitabı (1963). DÜNYAYI GÜLDÜREN BİL-MECELER - FIKRALAR. Çeviren ve

Türkçeye uygulayan : Semra Özın. 55 s. ● **UZAK DOĞU MASALLARI.** Çeviren : Cevat Özduzdar. 63 s. ● **BÜYÜK BORÇ.** Hazırhyan : Ş. E. Re-gür. 62 s. ● **MUTLULUK AĞACI.** Hazırhyan : Zeynep Şemsa. ● **İYİ GECELER AY DEDE.** James Thur-ber'den : Cevat Özduzdar. 63 s. Hep-si resimli. 150 şer kuruş.

ÇOCUK DÜNYASI. Çocuk Şiirleri Antoloji-si. Hazırhyan : Kenan Akansu. İs-tanbul 1963 Yankı Yayınları. 74 s. 2 lira. Resimli.

Okul yardımcı kitaplarından : Çözümleri ile Birlikte Cebir Problemleri. Lise III - Fen Kolu için. Yazan : Mehmet Gök-yay. İstanbul 1963 İnkılâp ve Aka Ki-tabevleri. 272 s. 10 lira.

Teknik :

TEORİK ve PRATİK TORNACILIK. Yazan : Cevdet Pamir, İstanbul 1963 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 77 büyük sayfa, resimli. 750 kuruş.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Önceki Günün Tarafına Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Yıl: 10 — Cilt: XVI — 100 Kurus
İdarehane: Yenışehir, Büyük Han
No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND, Fahir H. ARMAOĞLU,
Ali BOZER, Fikret EKİNCİ, Yaşar
KARAYALÇIN, Ruşen KELEŞ, Şe-
rif MARDİN, Osman OKYAR, Ca-
hit TALAS, Şevki VANLI.

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA.

Elif Yayınları

1. Metin And
Dionisos ve Anadolu Köylüsü
Fiyatı: 3.00 lira.
2. Arthur Adamov
Ölü Canlar
Gogol'un romanından oyunlaştı-
rılmıştır.
Çevirenler: Sabahattin Eyuboğlu,
Melih Cevdet Anday
Fiyatı: 3.50 lira.
3. John Steinbeck
Savaş Üzerine Mektuplar
Çeviren: Akşit Göktürk
Fiyatı: 1.50 lira.
4. Friedrich Nietzsche
Yunanlıların Trajik Çağında Fel-
sefe
Çeviren: Nusret Hızır
Fiyatı: 4.00 lira.
5. Nermi Uygur
Dünya Görüşü
Fiyatı: 1.50 lira.
6. Luigi Pirandello
Ağzı Çiçekli Adam
Çeviren: Ali Poyrazoğlu
Fiyatı: 1.50 lira.
7. Bertrand Russell
Din ile Bilim
Çeviren: Akşit Göktürk
Fiyatı: 5.00 lira.
8. Orhan Kemal
Senaryo Tekniği ve Senaryoculu-
ğumuzla ilgili Notlar
Fiyatı: 4.00 lira.
9. Tarık Kakiç
Ünlü Sinema Rejisörleri
Fiyatı: 5.00 lira.

ELİF YAYINLARINDAN ÇIKACAK OLANLAR:

- ★ Nijat Özön
Sinema El Kitabı
Sinema tarihi, sanatı, tekniği.
- ★ Ovidius
Sevişme Yolu
Çev.: İsmet Zeki Eyuboğlu

Adr.: Elif Kitabevi, Beyazıt-İstanbul

REKLAM.
LARINIZ
IÇIN

"BASIN İLAN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No.

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

DIŞ MUHABİRLER

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın - 22840 - A - 15104) - 209

Basıliş tarihi: 2.1.1964